

Mokymai Lietuvos teisėsaugos ir teisėtvarkos pareigūnams -Ispanijos patirtis

Vilnius 2013

Turinys**Puslapiai****1.- PVF 1**

1.- SMURTO ŠEIMOJE IR SMURTO LYTIES PAGRINDU APIBRĖŽIMAS	13
1-1 Smurtas šeimoje	13
1-2 Smurtas lyties pagrindu	14
2.- SMURTINIO ELGESIO PASEKMĖS, PASITEISINIMAS	16
2.1.- Aukos profilis	18
2.2.- Smurto ciklas (Walker)	19

Turinys***Puslapiai***

2.3.- Smurto skalė	22
2-4.- Fizinės pasekmės	24
2.5.- Psichologinės pasekmės	25
2-6.- Socialinės pasekmės	26
2-7.- Požiūris į smurtą lyties pagrindu ir išankstinis nusistatymas	27
2-8.- Kreiptis į policiją nėra lengva	30

Turinys**Puslapiai****2.- PVF 2**

1.- ANTRINĖS VIKTIMIZACIJOS POLICIJOS APLINKOJE PREVENCIJA	34
1-1 PREVENCIJOS plotmė	34
1-2 INTERVENCIJOS plotmė	35
1-3 APSAUGOS plotmė	36
1-4 Pareiškimas apie smurtą lyties pagrindu	36
1-4.1 Tinkamas elgesys su auka	37
1-4.2 Ko neturime daryti	37
1-5 Aukos išklausymo metodai	38
1-5.1 Susitikimas su auka	39
1-5.1.1 Tinkamos frazės	41

1-5.1.2	Netinkamos frazės	42
---------	-------------------	----

Turinys

Puslapiai

1-5.2	Aukos poreikiai	43
1-5.3	Į ką svarbu atkreipti dėmesį policininkui	44
1-5.3.1	Sunkumai	45
1-5.3.2	Tinkamas elgesys	46
1-5.3.3	Netinkamas elgesys	46
1-5.4	Bendravimas su policininku	47
1-5.4.1	Prisitaikyti prie aukos kalbos	47
1-5.4.2	Mokėti perduoti informaciją	48
1-6	Praktiniai atvejai – VAIZDO MEDŽIAGA	49
1-6.1	Veiksmai policijos patalpose	
1-6.2	Veiksmai gyvenamosiose patalpose	
1-6.3	Veiksmai viešose vietose	

Turinys**Puslapiai**

2	POLICIJOS APSAUGOS PRIEMONĖS	50
2-1	Policijos apsauga	51
2-2	Teismo paskirtos apsaugos priemonės įgyvendinimas	51
2-3	Kriterijai, kurių laikantis rengiamas VEIKSMŲ PROTOKOLAS	53
2-4	VIOGEN – PLV atvejo pavyzdys	54
3	SOCIALINĖS APSAUGOS PRIEMONĖS	63
4	STATISTINIAI DUOMENYS	65
	IŠVADOS	66
5	GAMA GRUPĖ	67

Turinys**Puslapiai****3- PVF 3**

1.- ANTRINĖS VIKTIMIZACIJOS TEISMO APLINKOJE PREVENCIJA	69
---	----

IŽANGA

2.- TINKAMAS ELGESYS SU AUKOMIS	71
---------------------------------	----

2.1.- Aukų teisių apsauga teismo proceso metu	71
---	----

2.2.- Informacijos apie aukos teises ir priemones, kuriomis ji gali pasinaudoti, pateikimas asmeniškai ir suprantamu būdu	72
---	----

2.3.- Nedelsiant duodami parodymai	72
------------------------------------	----

2.4.- Integruotas žalos atlyginimas ir sveikatos atstatymas	73
---	----

2.5.- Koordinavimas su kitomis institucijomis	74
---	----

Turinys**Puslapiai**

3.- GERA PROCESINĖ PRAKTIKA	75
3.1.- Ikiteisminio bylos nagrinėjimo trukmė	75
3.2.- Be reikalo pasikartojančių veiksmų ir ataskaitų vengimas	76
3.3.- Kryžminiai ar abipusiai pareiškimai apie smurtą	76
3.4.- Aukos nukreipimas į pagalbos tarnybas atleidimo smurtautojui atveju	77
3.5.- Grafiko pritaikymas prie teismo posėdžių skaičiaus siekiant išvengti vilkinimo	77
3.6.- Vaikų lankymo grafikas	77
3.7.- Pagrindiniai teismo veiksmų principai susidūrus su smurto lyties pagrindu atveju	78
4.- PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	79
4.1.- Specialių teismų, nagrinėjančių smurto lyties pagrindu atvejus, steigimas	79
4.2.- Prevencinės priemonės	79

Turiny**Puslapiai**

4.2.1.- Baudžiamojo pobūdžio priemonės	80
4.2.2.- Civilinio pobūdžio priemonės	81
5.- SMURTAS ŠEIMOJE IR (ARBA) LYTIES PAGRINDU KAIP NUSIKALTIMAS PATS SAVAIME	82
5.1.- Pavyzdys: kvalifikavimas pagal Ispanijos Baudžiamąjį kodeksą	83
6.- EUROPOS DIREKTYVOS IR REKOMENDACIJOS, NUKREIPTOS PRIEŠ SMURTĄ ŠEIMOJE IR (ARBA) LYTIES PAGRINDU	85
6.1.- Stambulo konvencija (2011-05-11)	86
6.2.- 2011 m. gruodžio 13 d. Direktyva 2011/99/ES dėl Europos apsaugos orderio	87
6.3.- 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/29/ES	88
BIBLIOGRAFINĖ RODYKLĖ	89
PRIEDAI	90

0. Ižanga

0. Įžanga

Valensijos vietos policija smurto lyties pagrindu temomis specializuotu būdu dirba nuo 2003 metų. Be to, Ispanijos įstatymai ir teismų sistema paskatino išskirti šį reiškinį iš kitų smurto šeimoje formų. Visa tai sudarė sąlygas mūsų sistemoje susiformuoti profesionaliam ir specializuotam požiūriui į šio reiškinio valdymą, o tuo pačiu leido išvengti įvairių antrinės viktimizacijos apraiškų.

Šia medžiaga Valensijos vietos policija savo sukauptas žinias siekia perduoti pareigūnams, sprendžiantiems aukų klausimus Baltijos Respublikose vykstančiuose teismo procesuose; sukaupta medžiaga ir patirtis buvo pritaikyta prie Estijos, Latvijos ir Lietuvos teisinių bei socialinių realių.

Šių pastangų tikslas – efektyvus žinių ir strategijos perdavimas atsižvelgiant į Baltijos šalyse susidariusį kontekstą ir aplinkybes.

1. PVF - 1

1.PVF – 1

1.- SMURTO ŠEIMOJE IR SMURTO LYTIES PAGRINDU APIBRĖŽIMAS

1-1 Smurtas šeimoje

Tai smurtas, atsirandantis tarp šeimos ir (arba) bendro gyvenimo branduolį sudarančių narių. Aktyviais ir pasyviais subjektais gali būti tiek vyrai, tiek moterys. Tokiam elgesiui taikomas baudžiamasis aspektas turi padėti išvengti smurto (fizinio ar psichologinio), kurį vienas šeimos narys nukreipia kito atžvilgiu. Bendro turto ir gerbūvio apsauga yra natūralus šeimos santykių raidos momentas, todėl nusikalstamo faktoriaus atsiradimas verčia auką sugyventi kartu su agresoriumi.

Ši baudžiamojoje teisėje numatyta apsauga turi apimti giminystės ryšį tarp protėvių ir palikuonių ar brolių ir seserų – nepriklausomai nuo to, ar jie yra savi, ar sutuoktinio, o taip pat ir bet kurį kitą į šeimos branduolį integruotą asmenį.

1-2 Smurtas lyties pagrindu

Apima įvairias smurto rūšis, kurias vyrai naudoja prieš moteris vien dėl paties fakto, kad jos yra moterys. Juo vyras siekia pademonstruoti savo galią prieš moterį ir priversti ją paklusti jo valiai. Tokiu elgesiu aiškiai pažeidžiamos žmogaus teisės. Pagal aukų skaičių ryškiausia yra ta smurto rūšis, kurią bendro šeimyninio gyvenimo aplinkoje naudoja esamas ar buvęs sutuoktinis, partneris ar panašaus statuso asmuo. Nesusijęs nei su biologiniu aukų pažeidžiamumu, nei su jų priklausymu tam tikrai rasei ar religijai. Smurto pagrindas – istoriškai susiklosčiusi nelygybė ir ja paremtas elgesys, nukreiptas prieš konkretų socialinį kolektyvą – **moteris**. Aktyvus subjektas visuomet yra vyras, o pasyvus – moteris. Ir vieniems, ir kitiems priskirtos rolės nėra susijusios su biologiniais abiejų grupių skirtumais – tai labiau rezultatas tokių hierarchinių ryšių, kai moterys paklūsta vyrams dėl istoriškai susiformavusių socialinių-kultūrinių papročių ir tradicijų.

Griežčiausias baudžiamasis atsakas į tokio pobūdžio smurtą, kurį patiria esama ar buvusi sutuoktinė, partnerė ar panašaus statuso moteris, negali būti prilygintas diskriminacijai lyties pagrindu.

Tai grindžiama tuo, jog šitokie veiksmai daro ypatingą žalą santykiams, kur jie ir pasireiškia; antra vertus, objektyviai jie įgauna didžiulės nelygybės apraiškos prasmę.

Kaip matome, smurtas šeimoje ir smurtas lyties pagrindu nėra tas pats dalykas, todėl neturėtume painioti abiejų sąvokų.

Tampa būtina teisės normas aiškinti ir taikyti taip, kad neliktų jokio išankstinio nusistatymo ir stereotipų, trukdančių pripažinti lygybę tarp vyrų ir moterų, o valdžios institucijos privalo pašalinti šias kliūtis. Siekiant išgyvendinti prieš moteris nukreiptą smurtinį elgesį, kurį jos patiria pačioje intymiausioje aplinkoje, t. y., šeimos branduolyje, reikalingas visos visuomenės kompromisas, o kalbant apie policijos ir teismų darbą, būtina kurti specialias policijos grupes ir steigti specializuotus teismus, kurie užsiimtų tik smurto lyties pagrindu atvejais. Nagrinėjant tokio pobūdžio smurtinį elgesį šeimoje, reikia atkreipti ypatingą dėmesį į moterį. Daugiau kaip 80 % aukų yra moterys, o iš jų daugiau kaip 90 % patiria smurtinį elgesį iš esamų ar buvusių jausmų partnerių.

Atsižvelgiant į visas šias aplinkybes, būtina priimti tokį bazinį įstatymą, kuriame būtų numatytos visos teisės ir reikiamos priemonės, užtikrinančios efektyvią aukų apsaugą.

2.- SMURTINIO ELGESIO PASEKMĖS, PASITEISINIMAS

Žmonės suvokia, kad bet kuriuo metu ir bet kurioje vietoje gali tapti nusikaltimo aukomis. Tai dalykas, kuriam turi būti pasiruošę visi viena teritorija besidalijantys asmenys. Dauguma šių žmonių, grįžę į namus, patenka į privačią ir saugią erdvę, kurioje jaučiasi patogiai ir kurioje nėra mus sutrikdyti galinčių išorės grėsmių. Tačiau kiti žmonės, paprastai moterys, grėsmę, baimę ir nesaugumą patiria tuomet, kai grįžta į savo namus ir užveria jų duris. Būtent šioje daugybei žmonių saugioje erdvėje smurto lyties pagrindu aukų laukia didžiausia grėsmė – jų partneris. Tai yra tas žmogus, su kuriuo, be kita ko, įjungia daug ryšių (jausminių, šeimyninių, finansinių ir kt.), todėl aukai labai sunku priimti aiškius ir logiškus sprendimus, kurie padėtų nutraukti jos kančią.

Smurtas šeimoje apskritai ir smurtas lyties pagrindu konkrečiai yra naudojamas siekiant priversti aukas paklusti agresoriaus valiai. Tad norint geriau suprasti kai kurias aukų reakcijas, būtina žinoti fazes, per kurias pereina smurtinį elgesį patiriantys asmenys, dažniausiai moterys.

“Šis iracionalus troškimas dominuoti, kontroliuoti ir rodyti valdžią kito žmogaus atžvilgiu yra pagrindinė jėga, kuria minta smurtas šeimoje ...”.

L. Rojas Marcos.

Smurtautojas smurtą naudoja kaip kontrolės mechanizmą ir skatina aukos kaltės jausmą (jei nebūtum taip padariusi..... aš nebūčiau užsipuolęs). Auka, jausdama šitokiu būdu sukeltą kaltės jausmą, atleidžia puldinėjimus, o tai suteikia dar daugiau jėgų smurtautojui elgtis agresyviai ir primesti savo valią. Patirdama nuolatinį smurtavimą, auka sugeba išugdyti tokias savybes, kurios padeda jai pakęsti smurto

pasekmes. Savo elgesiu ji prisitaiko prie agresoriaus reikalavimų, kurie kaskart tampa vis didesni, ir bet kuriuo atveju ieško, kaip pateisinti agresyvius jo veiksmus.

Smurtinio elgesio poveikis aukoms priklauso nuo naudojamo smurto rūšies ir nuo to, kiek laiko auka jį kenčia. Tačiau yra keletas bendrų aspektų, kurie būdingi daugumai smurto lyties pagrindu aukų.

2.1.- Aukos profilis

Bendrosios smurto lyties pagrindu aukų savybės

- Menka savigarba ir dažnai patiriama depresija
- Stipri emocinė priklausomybė nuo smurtautojo
- Socialinė atskirtis
- Tendencija dėl visko kaltinti save
- Gėdos jausmas
- Susitapatinimas su agresoriumi pateisinant jo poelgius

- Socialinė ir finansinė priklausomybė
- Nerimastingas elgesys

2.2.- Smurto ciklas (Walker)

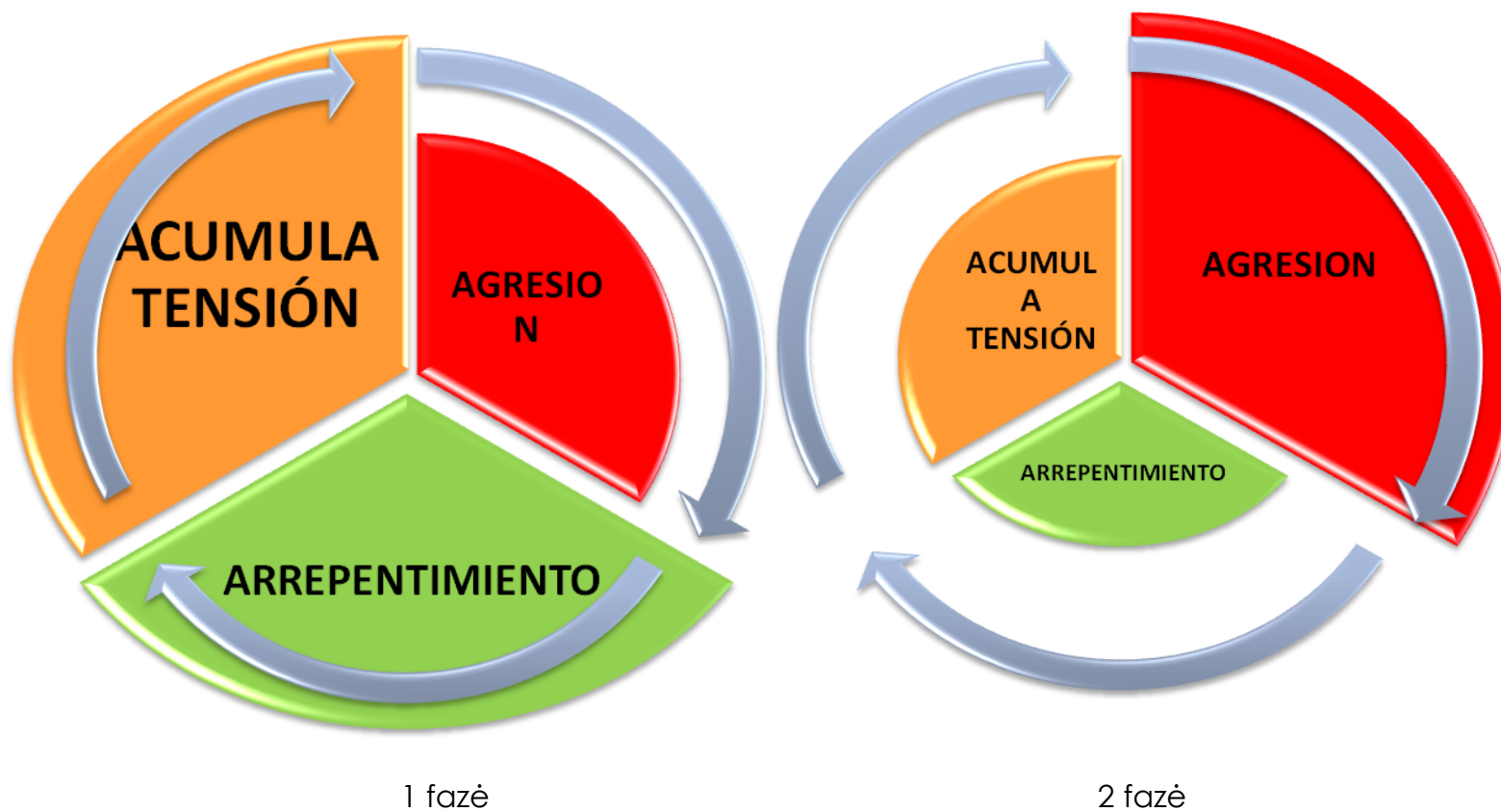
Aukai pavergti reikalinga tam tikra strategija. Smurto ciklas, kurį 1979 m. aprašė Walker, atskleidžia procesą, kaip smurtautojas pasiekia savo tikslą. Agresija demonstruojama ne dėl paties agresijos fakto savaime; fizinė agresija veikia yra priemonė tikslui pasiekti. Walker smurto ciklą apibūdina kaip trijų etapų ratą:

Susikaupusi įtampa. Aukai leidžia suprasti, kas jam nepatinka. Subtiliai diktuoja, kaip jos elgesys turėtų prisitaikyti prie jo norų. (Tavo sijaonas labai trumpas; man nepatinka, kad dažaisi; ištiesai kalbi su savo motina; tavo šeima nuolat sėdi mano namuose;). Sąmoningai ar nesąmoningai auka paklūsta jo valiai, tačiau visuomet atsiranda tokių dalykų, kuriuos daro blogai, ir, kad ir kiek besistengtų jam įtikti, niekada nepataiko.

Agresija. Smurtautojas kaupia įtampą, kuri yra „jo nepatenkintų troškimų“ rezultatas, iki to momento, kai įvyksta SPROGIMAS ir pasireiškia agresija. Ši fazė apima veiksmus nuo įžeidimų, žeminimo ir patyčių, grasinimų iki stumdymų, smūgių kumščiais, spyrių kojomis, o kritiškiausiu atveju – net iki **mirties**.

Ramybė arba medaus mėnuo. Atgailos ir susitaikymo paieškų metas, kuomet aukai žadama, kad viskas pasikeis ir tai nebus pasikartos, jai rodomas švelnumas ir dovanojamos dovanos. Leidžia jai suprasti, kaip bijo ją prarasti, ir teisinasi, kad turėjo problemų darbe arba nežinojo, ką daręs.

Šis ratas nuolat kartojasi, tačiau fazių trukmė keičiasi. Santykių pradžioje įtampa kaupiasi ilgą laiką, agresija būna nedidelė, o ramybės periodas trunka pakankamai ilgai. Pačiais žiauriausiais etapais pakanka bet kokios smulkmenos, kad prasiveržtų agresija, o ramybės periodas būna trumpas arba jo išvis nebūna.

Acumula tensión – besikaupianti įtampa, agresión – agresija, arrepentimiento – atgailavimas

2.3.- Smurto skalė

Kaip matėme anksčiau, smurtas pasireiškia vis dažniau ir stipriau. Šioje progresijoje stebime tokį elgesį:

- **Mikromačistiniai aspektai**

Socialinių ir šeimyninių santykių kontrolė

Kalbėjimo manieros ir apsirengimo stiliaus kontrolė

Pagarbos stoka

Aukos nuomonės nevertinimas

- **Psichologinis smurtas**

Šeimyninė ir socialinė atskirtis

Žeminimas

Patyčios

Įžeidinėjimai ir grasinimai

Perdėtas pavydas

Nuolatiniai įtarinėjimai

Vertimas auką jaustis kalta

Šeimos finansų kontrolė

- **Fizinis smurtas**

Stumdymai

Smūgiai kumščiais

Spyriai kojomis

Seksualinė prievarta

Aukos mirtis

Visos šios smurtinio elgesio formos veikia įvairiausių aukos gyvenimo aspektus ir palieka tiek fizinės, tiek psichologinės bei socialinės pasekmes.

2-4.- Fizinės pasekmės

- Traumos
- Sužalojimai
- Abortai
- Nudeginimai
- Lėtinis galvos skausmas
- Sudirgęs žarnynas
- Seksualinė disfunkcija
- Infekcijos
- Mirtis

2.5.- Psichologinės pasekmės

- Potrauminio streso sutrikimas
- Fobijos
- Depresija
- Nerimas
- Menka savigarba
- Gėda
- Emocinė priklausomybė
- Mitybos sutrikimai
- Bandymai nusižudyti
- Panikos priepuoliai

2-6.- Socialinės pasekmės

- Socialinė ir šeimyninė atskirtis. Socialinio tinklo praradimas, viso jos gyvenimo centru tampa smurtautojas
- Pravaikštos darbe ir darbo netekimas. Visos šeimos išlaikymas priklauso smurtautojo.

Smurto lyties pagrindu atvejais negalime pamiršti netiesioginių smurtinio elgesio aukų – tai yra ne kas kita kaip vaikai. Jie taip pat kenčia pasekmes, nors nėra agresijos tiesioginės aukos. Pasekmės gali būti tokios:

- Mokymosi sunkumai
- Problemos socialiniuose santykiuose
- Žiaurus elgesys
- Smurto normalizavimas tikslams pasiekti

- Menka savigarba
- Bendros raidos sutrikimų rizika

2-7.- Požiūris į smurtą lyties pagrindu ir išankstinis nusistatymas

Nuo policininkų, prokurorų ir teisėjų požiūrio į smurtą lyties pagrindu ir išankstinio nusistatymo gali priklausyti tai, kad aukos jausis pažymėtos gėdos ženklų ir nepraneš apie smurtą. Toks požiūris menkina agresijos reikšmę ir perkelia atsakomybę ant moters pečių, nes jai sudaromas įspūdis, jog santykių ji nenutraukia todėl, kad pati taip nori ar kad jai patinka. Valdžios institucijų atsakas aukai turi būti absoliučiai laisvas nuo bet kokio išankstinio nusistatymo, o veiksmai – patys tinkamiausi kiekvienu konkrečiu atveju.

Apžvelgus smurto Ispanijoje atvejus 2010 metais matyti, kad 80 % mirtinų aukų nebuvo policijai pateikusios pareiškimo dėl savo agresoriaus.

Mitais, susijusiais su smurtu lyties pagrindu, siekiama suversti kaltę moteriai ir pateisinti agresorių. Juos sunku išgyvendinti, jie labai atsparūs laikui ir sveikam protui. Jie leidžia ir toliau klestėti smurtui.

Kai kurie išankstinio nusistatymo pavyzdžiai:

NETIESA: smurtas lyties pagrindu paplitęs apatiniuose visuomenės sluoksniuose, tarp žemą perkamąją galią turinčių asmenų ir tam tikroje specifinėje kultūrinėje terpėje.

TIESA: smurtas lyties pagrindu pasireiškia visuose visuomenės sluoksniuose ir įvairiose kultūrinėse terpėse.

NETIESA: agresorių visuomet išprovokuoja pati auka.

TIESA: smurtinis žmonių elgesys yra nepateisinamas. Joks elgesys negali būti pretekstu agresijai pateisinti.

NETIESA: jis smurtauja tik tuomet, kai būna girtas.

TIESA: alkoholis ir narkotikai elgesį gali veikti slopinančiai, jie išryškina tas savybes, kurias asmuo ir taip turi. Ne visi alkoholikai ar toksikomanai smurtauja.

NETIESA: Tai yra vidinė problema, kurią reikia spręsti pačiai porai.

TIESA: Tai yra problema, kuri daro įtaką visai visuomenei, o pirmiausiai į smurtinį elgesį turi reaguoti valdžios institucijos.

NETIESA: Smurtą patiriančios moterys nesiskiria su savo agresoriumi, nes iš esmės joms patinka toks smurtinis elgesys, taigi ji pati yra kalta, jei ir toliau gyvena su šiuo vyru.

TIESA: Paprastai smurtą patiriančios moterys bando išeiti iš tos smurtinės aplinkos, kurioje gyvena. Su smurtautoju jas jungia šeimyniniai, jausminiai, finansiniai ir socialiniai ryšiai, kurie tampa kliūtimis, ribojančiomis jų noro įgyvendinimą.

NETIESA: Moteris turi iškęsti, kadangi jos vyras labai daug dirba ir labai myli tiek ją, tiek jų vaikus.

TIESA: Labiausiai jis myli pats save, o, norėdamas būti visišku padėties šeimyninku, pats nusprendžia, koku gyvenimo keliu turi eiti visa šeima. Daroma tai, ką nurodo jis, nes jis išlaiko šeimą.

NETIESA: Tie žmonės, kurie smurtauja prieš savo poras, yra pamišėliai.

TIESA: Smurtautojai visuomet suvokia, ką daro, ir žino, kokios gali būti pasekmės.

2-8.- Kreiptis į policiją nėra lengva

Kreiptis į policiją ir pranešti apie smurtą moterims yra labai svarbus gyvenimo žingsnis. Jos žino, kad nuo šio momento jas supantis pasaulis ims keistis. Jos abejoja, ar tai, ką ketina daryti, yra teisinga, ar tik dar labiau sukomplicuos jų būtį. Atvykti į policijos skyrių ar teismo įstaigą ir pranešti apie smurtą reikalauja didelių pastangų. Pačioje pradžioje yra svarbu, kad auka rastų užtarimą ir supratimą. Veiksmai ir gestai, kurie rodomi ją išklausant, turi esminės reikšmės siekiant užsitikrinti moters pasitikėjimą. Svarbu gauti pakankamai informacijos, kuri leistų sužinoti, ar yra daugiau aukų (vaikų, mačiusių agresijos proveržius, ar kitų ypač pažeidžiamų asmenų), kokias priemones tikslinga pasiūlyti aukai, ar ji gali tikėtis tinkamos socialinės ir

šeimyninės pagalbos, ir suteikti aukai kuo daugiau žinių, kad ji šiuo momentu galėtų lengviau priimti teisingus sprendimus.

Turime suvokti, kad, nepaisant mūsų pastangų, daugelis aukų atsiima pareiškimą arba neatvyksta į teismo įstaigą duoti parodymų. Žemiau pateikiamos kai kurios jų pačių nurodytos priežastys:

- *Gėda.*- Ką apie mane pagalvos kaimynai? Ką pasakys mano šeima?
- *Nepasitikėjimas policijos ir teismų sistema.*- Nuo to niekas nepasikeis.
- *Informacijos trūkumas.*- Ką dabar darysiu, kur kreipsiuos, kas man padės?
- *Nelegalaus imigranto padėtis.*- Baimė sulaukti sankcijų dėl nesutvarkytų dokumentų.
- *Šeimos spaudimas.*- Su kuo tau bus geriau? Iš ko dabar gyvensi?
- *Pasekmių baimė.*- Baimė, kad visi grasinimai tiek jai, tiek jos vaikams bus įvykdyti, jei ji neatsiims pareiškimo.
- *Tikėjimas, kad viskas pasikeis.*- Ji tikisi, kad, suteikus dar vieną galimybę, situacija pasikeis.

Mūsu pastangas turi padēti aukoms īšeiti ī smurtinēs situācijas ir susikurti orumo vertā gyvenimā, tačiau jos pačios turi nusprēsti, koku būdu to sieks ir kiek laiko užtruks. Negalima daryti joms spaudimo pateikti pareiškimā ar priekaištauti dēl apsisprendimo jo nepateikti.

2. *PVF* - 2

1.- ANTRINĖS VIKTIMIZACIJOS POLICIJOS APLINKOJE PREVENCIJA

BENDRIEJI APMAŠTYMAI:

Vien tik iš policijos požiūrio taško smurtas lyties pagrindu turi būti stabdomas trimis skirtingais lygmenimis: prevencija, intervencija ir aukos apsauga.

1.1.- PREVENCIJOS PLOTMĖ

Turime sugebėti pastebėti smurtą šeimoje anksčiau, nei auka ryžtasi pateikti pareiškimą. Turi būti tiriama visa medžiaga, kuri yra gaunama iš kaimynų, mokymo ar gydymo įstaigų, ir, jei reikia, turi būti kreipiamasi į teismo instituciją dėl tinkamų apsaugos priemonių skyrimo.

Taip pat svarbu skirtinguose socialiniuose kolektyvuose rengti didaktines diskusijas, kad visuomenė suvoktų, jog smurtas šeimoje yra visų mūsų problema.

1.2.- INTERVENCIJOS PLOTMĖ

Policijos intervencijos atveju, kai reaguojama į pareiškimą dėl smurto, turime labai atsižvelgti į auką ir visuomet elgtis galvojant apie jos saugumą. Šia prasme turime veikti ne tik prieš smurtautoją, bet ir kreiptis pagalbos į specializuotas tarnybas, kurios užtikrintų aukai integruotą paramą – tiek garantuotų jai asmeninį saugumą, tiek nurodytų įvairias priemones, kurių jai gali prireikti.

1.3.- APSAUGOS PLOTMĖ

Saugumas yra jausmas. Priklausomai nuo mūsų veiksmų, auka gali jaustis daugiau ar mažiau saugi ar apsaugota. Aukos apsauga prasideda nuo pat to pirmojo momento, kai su ja susitinkame ir parodome jai pagarbą bei supratimą.

Pačioje pradžioje auka apžvelgs savo gyvenimą kartu su smurtautoju, ir visai normalu, kad išsamiai papasakos tas situacijas, kurios jai yra svarbios, tačiau baudžiamąja prasme nėra reikšmingos. Tad būtų tikslinga, kad pareiškimą jai padėtų parašyti privatus ar valstybės skiriamas advokatas, besispecializuojantis smurto šeimoje srityje. Taip pat atsižvelkime į tai, kad moteris skubos tvarka ir tinkamu būdu policijos skyriuje turės prašyti įvairių civilinių ir baudžiamųjų priemonių, kad jas vėliau galėtų skirti teismo institucija.

1.4.- KAI KREIPIASI SMURTĄ LYTIES PAGRINDU PATYRUSI AUKA:

- 1.- Suprasti, kad aukai tai yra sunkus žingsnis
- 2.- Suteikti jai saugumo jausmą
- 3.- Tinkamai ją informuoti
- 4.- Elgtis su auka pagarbiai

1.4.1.- TINKAMAS ELGESYS SU AUKA:

- 1.- Rodyti supratingumą
- 2.- Nemenkinti aukos pasakojamų įvykių svarbos
- 3.- Leisti aukai pačiai priimti sprendimus
- 4.- Leisti aukai pasakoti jai priimtiniu būdu
- 5.- Leisti aiškiai suprasti, kad pokalbis yra konfidencialus
- 6.- Informuoti auką apie prieinamas priemones ir padėti jai jomis pasinaudoti

1.4.2.- KO NETURIME DARYTI:

1. Pateikti šališką ar neteisingą informaciją
2. Suteikti aukai netikrų vilčių
3. Bandyti įtikinti auką priimti skubotus sprendimus

4. Nutraukti aukos pasakojimą
5. Teisti auką dėl jos sprendimų (Kodėl nesikreipė anksčiau? Praėjo daug laiko nuo to, kai tai įvyko, ir t. t.)

1.5.- AUKOS IŠKLAUSYMO METODAI:

1. Leisti aukai suprasti, kad mes niekur neskubame, leisti jai išsiverkti ir netrikdyti tylos pauzių, neversti jos pasakoti mums apie konkrečius momentus, kurie bus reikalingi pareiškimui surašyti (dar bus laiko juos patikslinti ir sudėlioti tai, ką ruošiamės rašyti).
2. Privalome mokėti užjausti ir įsigilinti į padėtį. Tai leis mums suprasti kai kuriuos aukos poelgius, tačiau tai neturėtų mums trukdyti atlikti visapusišką apsaugą užtikrinantį darbą. Esame tam, kad jai padėtume, bet ne tam, kad kartu su ja kentėtume.
3. Parodysime, kad klausome jos pasakojimo, kad jis mus domina ir kad suprantame ankstesnius bei dabartinius jos veiksmus agresoriaus atžvilgiu. Taip pat parodysime, kad suprantame jos mintis, jausmus ir emocijas, kreipdami ypatingą dėmesį į neverbalinę kalbą.

4. Palaukti, kol auka nusiramins ir sumažės jos nerimas, o tuomet užduoti jai konkrečius klausimus apie svarbius momentus, kurie turės būti išdėstyti pareiškime, išsamiai supažindinti ją su jos teisėmis ir išvardinti priemones, kuriomis ji gali pasinaudoti.

1.5.1.- SUSITIKIMAS SU AUKA

DĖMESYS AUKAI TURI BŪTI PAGRĮSTAS ŠIAIS KETURIAIS DALYKAIS:

1. Aktyvus klausymas
2. Užuojauta ir įsigilinimas į padėtį
3. Sugebėjimas gerbti jos pasakojimo būdą (tylos pauzės, verkimas, priekaištai...)
4. Informacija

SVARBU: Paaiškinti, kad yra būtini visi tie klausimai, kuriuos ruošiamės jai užduoti, kad neatsirastų aukos nepasitikėjimas ar netikrumo jausmas.

TINKAMOS PATALPOS.- Auka mums atskleis intymius dalykus, kurių galbūt niekam dar nėra pasakojusi. Privalome disponuoti tokia privačia erdve, kurioje ji jaustųsi saugiai. Kartais aukos atvyksta kartu su nepilnamečiais vaikais, todėl būtų gerai šalia turėti salę su kokiais nors jiems skirtais žaislais ar žaidimais. Bet kokiu atveju privalome gerbti ir saugoti aukos orumą bei privatumą.

PASITIKĖJIMO ATMOSFERA.- Turime kelti jai pasitikėjimą, todėl labai gerai pasversime žodžius ir sakinius, kuriais į ją kreipsimės.

1.5.1.1.- Tinkamos frazės:

1. Mano vardas yra, o darbo grupė, kuriai priklausau, siekia padėti moterims, atsidūrusioms jūsų padėtyje.
2. Labai vertiname tai, kad jūs atvykote į policiją, ir žinome, kaip sunku jums buvo tai padaryti.
3. Išdrįsimas rašyti pareiškimą yra pirmasis žingsnis, leisiantis spręsti problemą.
4. Turime tokio pobūdžio situacijų patirties ir skirsime visas savo pastangas jums padėti.
5. Daugelis moterų, susidūrusių su tokiais pat dalykais, sugebėjo juos įveikti ir išsikapstyti iš šios padėties.
6. Skirsime tiek laiko, kiek jums reikia, nes dalykai, apie kuriuos pasakojate, yra labai skaudūs, o mes niekur neskubame.
7. Situacija, apie kurią man pasakojate, yra labai sudėtinga, jums tikriausiai buvo ypač skaudu ją išgyventi.

1.5.1.2.- NEfinkamos frazės:

1. Kaltinti auką.- Kodėl po pirmo karto, kai jus sumušė, vėl grįžote pas jį? Kaip vis dar gyvenate su šiuo žmogumi? Kaip išprovokavote šią žiaurią reakciją?
2. Priekaištauti.- „Reikėjo kreiptis anksčiau“, „Jei norėtumėte išsikapstyti iš tokios padėties, su juo negyventumėte“, „Jei atsiimsite pareiškimą, niekuo negalėsime jums padėti“, „Jei jam atleisite ir visą atsakomybę dėl įvykių prisiimsite pati, nieko nepasieksime“.
3. Menkinti svarbą.- „Neverta to minėti“, „Dėl to jums nieko neatsitiks“, „Atsakykite į tai, ko jūsų klausama, ir pasakokite man tik svarbiausius dalykus“, „Tai, ką pasakojate, nėra jau taip ir blogai, kad šitaip jaustumėtės“, „Įvykiams teikiate per didelę reikšmę“.
4. Suteikti nepagrįstų vilčių.- „Dėl nieko jau nebesirūpinkite“, „Dabar viskas bus gerai“, „Daugiau jums nebetrukdyt“ „Nuo dabar pamirš apie jus“.
5. Susilaikyti nuo patarimų.- „Aš jums dėtas būčiau pasielgęs...“.

1.5.2.- AUKOS POREIKIAI:

- Būti išklaustyti, suprastai ir priimtai.
- Absoliutus poreikis „NORMALIZUOTI“ situaciją, ypač vaikų akyse, bet tuo pačiu ir likusios socialinės aplinkos bei artimiausių šeimos narių atžvilgiu.
- Absoliutus poreikis patikėti, kad pokytis yra įmanomas.
- Paramos ir socialinių ryšių poreikis.
- Poreikis, kad su ja būtų elgiama tinkamai.
- Saugumas.
- Jausmas, kad viso proceso metu jai yra padedama.
- Atsakymai į esminius klausimus, tokius kaip būstas ar palydėjimas į namus, jei turi ten grįžti.
- Poreikis žinoti, kas nutiks po to, kai ji pateiks pareiškimą.

1.5.3. - Į KĄ SVARBU ATKREIPTI DĖMESĮ POLICININKUI:

- Daugelis moterų vengia kreiptis į policiją ar atsiima pareiškimą iš baimės (baimės agresoriui, baimės susidurti su nauja situacija, baimės, kad tai paveiks vaikus ...).
- Didžioji dalis smurtinio elgesio atvejų yra chroniško pobūdžio.
- Dauguma moterų į policiją kreipiasi tik tada, kai kyla didelė grėsmė jų pačių ar jų vaikų fiziniam integralumui, arba tuomet, kai smurtas kartojasi vis dažniau ir pasireiškia vis stipriau.
- Prevenciją užtikrinančios policijos pastangos vaidina esminę rolę, kad situacija nesikartotų ar neįgytų chroniško pobūdžio.
- Smurtinis elgesys šeimoje ir, visų pirma, lyties pagrindu yra sudėtinga ir nuo daugybės priežasčių priklausanti problema, todėl policijos atsakymas turi būti suderintas su visų kitų socialinių tarnybų veiksmis.

1.5.3.1.- SUNKUMAI, SU KURIAIS SUSIDURIA POLICININKAS INTERVENCIJOS ATVEJU:

- Baimė, kad nepavyks pabendrauti su auka ir bus neaišku, kaip elgtis.
- Baimė įsikišti į privačią poros teritoriją.
- Baimė dėl nežinios, kaip elgtis, jei būtų nepilnamečių vaikų.
- Jei policininkas yra vyras – baimė, kad auka sutapatins mus su agresorių grupe.
- Susirūpinimas manant, kad aukos ir vaikų gyvybėms gali grėsti pavojus.

Privalome patikrinti savo pačių požiūrį į smurtą lyties pagrindu ir laikytis visiškai neutralios pozicijos; jei policininkas mano, kad tokio pobūdžio nusikaltimai priklauso privačiai sferai, ar galvoja, kad auka simuliuoja ar apgaudinėja, tuomet vargu ar jis galės įsigilinti į situaciją ir efektyviai imtis apsaugą užtikrinančių veiksmų.

1.5.3.2.- TINKAMAS ELGESYS:

- Klausinėti
- Klausyti
- Klausti nuomonės
- Padėti išreikšti nuomonę
- Rodyti pagarbą

1.5.3.3.- NETINKAMAS ELGESYS:

- Primesti savo valią
- Teisti
- Taikyti stereotipus
- Daryti prielaidas

1.5.4.- BENDRAVIMAS SU POLICININKU.

1.5.4.1.- Prisitaikyti prie aukos kalbos:

- **NETINKAMA.**- „Dabar jums pateiksime policijos vertinimo protokolą, kad būtų galima atlikti rizikos laipsnio nustatymą“.
- **TINKAMA.**- „Užduosime jums keletą klausimų, kad galėtume užpildyti policijos protokolą ir nustatyti egzistuojančios rizikos laipsnį“.
- **NETINKAMA.**- „Atliksime tiek veiksmų, kiek tik gali prireikti, kad būtų pasiektas visiškasis įvykio aiškumas“.
- **TINKAMA.**- „Padarysime viską, kas yra įmanoma, bylai ištirti“.

1.5.4.2.- Mokėti perduoti informaciją: (Tiesa yra ne tai, ką sako kalbėtojas, bet tai, ką supranta klausytojas. Watzlawick, 1990)

- Vartoti paprastas ir lengvai suprantamas frazes.
- Prieš pradėdant kalbėti, žinoti, ką ir kaip ketiname pasakyti.
- Akcentuoti svarbiausius perduodamos minties aspektus.
- Mokėti išklausyti, kad auka suvoktų, jog ją suprantame.
- Laikytis tinkamos kūno padėties, kai klausome aukos:
 - **Netinkama kūno padėtis:**
 - Auka atsistojusi, o policininkas sėdi.
 - Auka sėdi, o policininkas stovi.
 - Policininkas, kalbėdamas su auka, spausdina klaviatūra.

- Būti kantriam ir pakartoti informaciją tiek kartų, kiek reikės. Visuomet išklaudyti ją kaip per pirmąjį susitikimą, net jei atlikus visą mūsų darbą ji atsiima pareiškimą, o vėliau vėl kreipiasi dėl naujų smurtinio elgesio atvejų.

1.6.- PRAKTINIAI ATVEJAI

- Veiksmai policijos patalpose.
- Veiksmai gyvenamosiose patalpose.
- Veiksmai viešose vietose.

2.- POLICIJOS APSAUGOS PRIEMONĖS

2.1.- POLICIJOS APSAUGA:

Policijos apsauga turi būti vykdoma atsižvelgiant į aukos poreikius; kiek tai yra įmanoma ir nekelia pavojaus jos saugumui, privalome ją lydėti, stebėti ir sekti situaciją, kuo mažiau kenkdami ir trukdydami aukai. Tai reiškia, kad reikės susitarti su ja dėl šių veiksmų vykdymo formos ir kiekvienu atveju informuoti ją apie būtinas priemones. Visais įmanomais būdais turime vengti antrinės viktimizacijos.

2.2.- TEISMO PASKIRTOS APSAUGOS PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMAS

Teismo institucijai paskyrus apsaugos priemonę, privalome veikti atsižvelgdami į tam tikrus kriterijus, leidžiančius mums bet kuriuo momentu nustatyti priemonės įgyvendinimo laipsnį ir objektyvią riziką, kuri

gresia aukai. Policija privalo turėti Veiksmų protokolą, kuris įvairioms tarnyboms, atsakingoms už teismo paskirtos priemonės įgyvendinimo priežiūrą, palengvintų užtikrinti efektyvią šių aukų apsaugą.

Kaip apsaugos orderių įgyvendinimo priežiūros standartinio proceso pavyzdį išnagrinėsime GAMA grupės parengtą ir koordinuojamą procesą, kurį taiko šiai specializuotai grupei priklausantys policininkai.

APSAUGOS ORDERIŲ ĮGYVENDINIMO PRIEŽIŪROS STANDARTINIS PROCESAS

1. Kai policijos skyrių pasiekia apsaugos orderis, reikia kiek įmanoma greičiau susisiekti tiesiogiai su auka, surinkti kiek įmanoma daugiau asmeninių duomenų ir informuoti, kokios priemonės taikomos (per kiek metrų smurtautojui nesiartinti, specialūs draudimai patekti į namus, darbo vietą ar bendrauti su ja). Užpildyti Policijos anketą apie rizikos įvertinimą.
2. Pagrindiniai duomenys, kuriuos be visų kitų reikia surinkti, yra: telefonų numeriai, darbo grafikai, šeimos narių ir kiti dažniausiai naudojami adresai, informacija apie vaikų mokyklas, gyvenamojo būsto

situacija, apsaugos priemonės... Šie duomenys padės mums įvertinti riziką, jie bus įtraukti į visoms darbo pamainoms prieinamą **santrauką-aplanką**.

3. Prašyti pateikti kuo daugiau duomenų apie agresorių, tokių kaip vairuojami automobiliai, adresai ir visa kita, kas, mūsų nuomone, galėtų praversti, pvz., fizinės savybės ir pan. Svarbu turėti agresoriaus **nuotrauką**.
4. Surinkti kuo daugiau duomenų apie teismo sprendimą ir įtraukti juos į **santrauką-aplanką**, nurodyti, dėl kokios priežasties priimtas sprendimas: GRASINIMAI, SUŽALOJIMAI ir t. t. Parengti reziümė lapą, kuriame būtų nurodyti svarbiausi orderio momentai. (SANTRAUKA-APLANKAS)
5. Informuoti auką apie visas socialines priemones, kurios jai priklauso pagal gyvenamąją vietą.
6. Atsižvelgdami į nustatytą rizikos laipsnį, palaikysime su auka periodišką ryšį.
7. Teismas informuojamas apie bet kokį naują dalyką, iškilusį stebint apsaugos orderio įgyvendinimo procesą.

8. Pasibaigus kontrolės terminui, teisėjui siunčiama atliktų veiksmų ataskaita, kuria remiantis įvertinamas priemonės įgyvendinimo efektyvumas.

2.3.- KRITERIJAI, KURIŲ LAIKANTIS RENGIAMAS VEIKSMŲ PROTOKOLAS

Esminiai protokolo rengimo kriterijai yra šie:

1. **Individualus rizikos vertinimas.** Įvertinti objektyvią rizikos situaciją ir niekada neleisti aukai savo nuožiūra imtis apsaugos priemonių.
2. **Teismo sprendimo turinio analizė.** Tam, kad būtų galima taikyti aukos(-ų) saugumą didinančius elementus (metrų kiekis; erdvė, per kurią draudžiama artintis; kokius instrumentus galime taikyti, kad patikrintume, ar laikomasi šių nurodymų?...).
3. **Rizikos situaciją atitinkančių apsaugos priemonių skyrimas.**
4. **Ataskaitų apie priemonių įgyvendinimo priežiūrą rengimas** (jei teismo institucija reikalauja).

5. **Jei auka atnaujina bendrą gyvenimą su agresoriumi, persikelia gyventi į kitą vietą ar atsisako apsaugos**, policija privalo nedelsdama apie tai informuoti teismo instituciją, kad šioji savo nuožiūra paskirtų atitinkamas priemones.
6. **Sulaikymas priemonių nepaisymo atveju**. Paskirtų priemonių nepaisymas iš smurtautojo pusės turi būti laikomas **nusikalstama veika**, tad jis turi būti sulaikomas pagal kiekvienoje šalyje galiojančius įstatymus.

Kaip apsaugos orderių įgyvendinimo priežiūros standartinio proceso pavyzdį išnagrinėsime GAMA grupės parengtą ir koordinuojamą procesą, kurį taiko šiai specializuotai grupei priklausantys policininkai.

2.4.- VIOPEN – AUKAI GRESIANČIOS RIZIKOS VERTINIMO PROGRAMA

Siekiant įvairių indikatorių pagalba įvertinti aukai galimai gresiančią riziką, galima naudotis dviejų rūšių formuliariais:

1- **Policijos atliekamas pirminis rizikos vertinimas** (atliekamas įforminant pareiškimą, apklausus auką ir surinkus visą įmanomą informaciją).

2- **Policijos atliekamas rizikos pokyčio vertinimas** (atliekamas gavus naujos reikšmingos informacijos apie pradžioje įvertintus faktorius, teisėjo ar prokuratūros reikalavimu arba pasibaigus terminams, kuriuos apžvelgsime).

Rizikos laipsniai

- Nulinis.
- Žemas.
- Vidutinis.
- Aukštas.
- Kritinis.

Nuo rizikos laipsnio priklausantys veiksmai

- Tyrimo medžiagoje turi būti pateiktas vertinimo metu gautas rezultatas.
- Turi būti taikomos policijos priemonės, atitinkančios nustatytą rizikos laipsnį.
- Neatidėliotinas policijos apsaugos priemonių taikymas (jį inicijuoja vertintojas, jei turi įgaliojimus priimti operatyvų sprendimą; priešingu atveju vertintojas apie tai praneša tokius įgaliojimus turinčiam asmeniui).
- Informuoti auką apie paskirtas apsaugos priemones.
- Informuoti auką apie jai gresiančios rizikos laipsnį.
- Pranešti teismo institucijai apie pagrindinius rizikos faktorius.

Įvertintos rizikos laipsniai ir skirtinos policijos apsaugos priemonės

0 LAIPSNIS (nenustatyta rizika)

Tos pačios policijos priemonės, kurios taikomos bet kuriam pareiškimą pateikiančiam piliečiui, visų pirma, supažindinimas su teisėmis ir priemonėmis, kuriomis jis gali pasinaudoti.

1 LAIPSNIS (žema rizika)

Privalomos: 0 laipsnį atitinkančios priemonės ir papildomai žemiau nurodytos priemonės:

- Nurodyti aukai nuolat (24 valandas) veikiančius susisiekimą su policija telefono numerius
- Nedažnas telefoninis kontaktas su auka.
- Pranešti agresoriui apie tai, kad aukai skirta policijos apsaugos paslauga.
- Rekomendacijos, kaip pačiai pasirūpinti savo saugumu ir išvengti incidentų.
- Tikslī informacija apie telesignalizacijos paslaugą.

Papildomos:

- Asmeniniai, nedažni ir diskretiški kontaktai su auka (susitarti su ja dėl tikslingumo naudoti skiriamaisiais požymiais paženklintą uniformą ir (arba) transporto priemones).
- Kortelių su svarbiais aukos ir agresoriaus duomenimis parengimas.
- Agresoriaus palydėjimas į namus susirinkti savo daiktų, jei teismo institucija nurodo iš jų išeiti (teisėjo raštas dėl daiktų susirinkimo).

2 LAIPSNIS (vidutinė rizika)

Privalomos: 1 laipsnį atitinkančios priemonės ir papildomai žemiau nurodytos priemonės:

- Periodiškas namų, darbo vietos ir mokymo įstaigų prieš pamokas ir po pamokų stebėjimas.
- Aukos lydėjimas visur, kur reikia dalyvauti teismo įstaigų, pagalbos tarnybų ar administracinių institucijų veiksmuose.
- Aukos apmokymas naudotis savigynos priemonėmis.

- Pasisistengti, kad auka turėtų pagalbos mobiliuoju telefonu numerį.

Papildomos:

- Periodiškas tikrinimas, ar agresorius laikosi teismo paskirtų apsaugos priemonių.
- Susitikimas su auką globojančių pagalbos tarnybų darbuotojais ir savivaldybės pagalbos įstaigomis, siekiant numatyti kitus efektyvius apsaugos būdus.
- Aukos perkėlimas į pagalbos centrą.

3 LAIPSNIS (aukšta rizika)

Privalomos: 2 laipsnį atitinkančios priemonės ir papildomai žemiau nurodytos priemonės:

- Nuolatinis aukos stebėjimas paaštrėjus situacijai, iki kol nuo agresoriaus priklausančios aplinkybės nebekels tiesioginės grėsmės.
- Jei dar taip nepadare, įtikinti auką pirmosiomis dienomis persikelti į pagalbos centrą ar pas giminaitį, ypač jei vis dar nesulaikytas įtariamas agresorius.
- Atsitiktinė agresoriaus judėjimo stebėseną.

Papildomos:

- Pavieniai kontaktai su agresoriaus ir aukos aplinkos žmonėmis (kaimynais, giminaičiais, bendradarbiais, laisvalaikio vietų lankytojais...).
- Atsitiktinė aukos atostogų rezidencijos stebėseną.
- Pasistengti, kad agresoriaus stebėsenai būtų naudojami elektroniniai prietaisai.
- Nuolatinė mokymo įstaigų įėjimo ir išėjimo vietų stebėseną.

KRITINIS RIZIKOS LAIPSNIS

Privalomos:

- Nuolatinė aukos stebėseną, iki kol nuo agresoriaus priklausančios aplinkybės nebekels tiesioginio pavojaus.
- Intensyvi agresoriaus judėjimo stebėseną, iki kol jis nebekels tiesioginės grėsmės aukai.
- Vaikų lankomų mokymo įstaigų įėjimo ir išėjimo vietų stebėseną.

RIZIKOS LAIPSNIO PERŽIŪRĖJIMAS

Atsižvelgiant į pirminį rizikos laipsnį ir naudojantis atitinkamu formuliariu, turi būti peržiūrėtas rizikos laipsnis:

- Po 72 valandų (jei buvo **kritinis** laipsnis).

- Po 7 dienų (jei buvo **aukštas** laipsnis).
- Po 30 dienų (jei buvo **vidutinis** laipsnis).
- Po 60 dienų (jei buvo **žemas** laipsnis).
- Teismo įstaigos ar prokuratūros reikalavimu (bet kada).
- Ryškiai pasikeitus nuo aukos ar agresoriaus priklausančioms aplinkybėms ir (arba) aukos ar agresoriaus elgesiui.

Pasikeitus nustatytam rizikos laipsniui, teismo institucijai turi būti siunčiama atitinkama ataskaita. Jei nesutampa teisėjo paskirtos policijos apsaugos priemonės ir priemonės, kurios turėtų būti skirtos policijai įvertinus riziką, visuomet turės būti laikomasi teisėjo paskirtų priemonių, o teismo institucijai turės būti nedelsiant išsiųsta informacija apie susidariusį neatitikimą, kad ji galėtų imtis atitinkamų veiksmų.

3.- SOCIALINĖ APSAUGOS PRIEMONĖS

Tinkamai informuoti auką ir, jei reikia, padėti pasinaudoti įvairiomis prieinamomis priemonėmis.

1. **Nemokama advokato pagalba.**- Patarti aukai, kad yra tikslinga duoti parodymus dalyvaujant advokatui; jis supažindintų ją su teisėmis ir priemonėmis, kuriomis ji gali pasinaudoti.
2. **Integruota socialinė ir tarpdisciplininė pagalba.**- Visų pirma, jai priskiriama:
 - Socialinė pagalba, taip pat ir nepilnamečiams vaikams, kuriais ji rūpinasi.
 - Psichologinė pagalba aukai ir jos nepilnamečiams vaikams, kurie išgyveno smurtinio elgesio momentus.
 - Auklėjimo pagalba šeimai.

3. **Darbuotojo teisės ir socialinis draudimas.**- Lydėti auką, kur reikia, ir konsultuoti ją atsižvelgiant į kiekvienos šalies įstatymus.
4. **Specialios įdarbinimo programos.**- Atsižvelgiant į specifines kiekvienos šalies normas.
5. **Finansinė pagalba.**- Nukreipti į atitinkamas institucijas, teikiančias skubią finansinę pagalbą, kuri leistų aukai pačioje pradžioje patenkinti esminius savo ir vaikų poreikius.
6. **Galimybė pasinaudoti valstybinio būstu ir apgyvendinimo centrais.**- Aukoms teikiama pirmenybė skiriant valstybės saugomą būstą ir nukreipiant į kitus apgyvendinimo centrus. Jie privalo atitikti aukos poreikius ir, visų pirma, neturi atskirti jos nuo vaikų.
7. **Teisė į vaikų mokymą.**- Valdžios įstaigos turi imtis visų reikiamų priemonių, kad, aukai pakeitus gyvenamąją vietą, vaikams būtų suteikta teisė tęsti mokslus.

8. **Nelegaliai gyvenančios aukos užsienietės.**- Galimybė įteisinti padėtį skubos tvarka per trumpesnius terminus. Auka turi finansiškai pati save išlaikyti ir turėti galimybių įsidarbinti.
9. **Elektroninės ir informacinėmis technologijomis pagrįstos apsaugos priemonės.**- Labiausiai paplitusios yra telesignalizacija ir elektroninės apyrankės atstumui kontroliuoti.

4.- STATISTINIAI DUOMENYS

Jie yra svarbūs tam, kad būtų galima nustatyti toje zonoje paplitusį agresorių ir aukų tipą ir, atsižvelgiant į surinktų duomenų pagrindu sudarytą tipologiją, imtis atitinkamų policinių, socialinių, prevencinių ir pagalbos veiksmų. Svarbūs duomenys yra amžius, pilietybė, jų santykiai, išsilavinimo lygis, darbinė situacija, žinomi žalingi įpročiai, šeimoje ar giminėje anksčiau pasitaikę smurtinio elgesio atvejai ir t. t.

IŠVADA

Apmąstydami savo darbą, turime pasakyti, kad mes, policininkai, privalome palaikyti artimą ryšį su piliečiais ir gebėti:

- a) nustatyti aukos buvimo vietą (tokius dalykus nėra taip lengva nusiėpti),
- b) tarpininkauti aukoms ir pagalbos centrams, į kuriuos jos gali kreiptis. Jos turi žinoti, kad nėra paliktos vienos spręsti šios problemos.

Daugeliu atveju smurtinio elgesio aukai trūksta savigarbos, ji yra emociškai silpna, puolusi į gilią depresiją, tad tokiomis aplinkybėmis negalime jos versti rašyti pareiškimą, kadangi labai tikėtina, jog vėliau tą pareiškimą ji atsiims, o šitokio dalyko reikia vengti.

Mes siekiame, kad būtų pateiktas pareiškimas, tačiau ne bet kokia kaina, mums svarbiausias dalykas yra padėti jai įveikti problemą. Galiausiai, kad ji pati galėtų ištrūkti iš smurtinės situacijos, naudodamasi mūsų ir kitų socialinių bei teisėtvarkos institucijų pagalba. Taigi, remiantis pastarąja mintimi, visų lygių (policijos, socialinio ir teisėtvarkos) darbo KOORDINAVIMAS yra esminis dalykas, norint užtikrinti efektyvius veiksmus šio nusikaltimo atžvilgiu.

5.- GAMA GRUPĖ

- Pristatymas

Sudėtis: organiška struktūra ir GAMA agentų atranka.

Veikimas: darbo metodologija. Tikslai. Ryšys su kitomis institucijomis.

Profesinis mokymas: pradinis apmokymas ir nuolatinis kvalifikacijos kėlimas.

Pasiskirstymas: decentralizuotas.

- Praktinis atvejis – 2 PRIEDAS

3.- PVF – 3

1.- ANTRINĖS VIKTIMIZACIJOS TEISMO APLINKOJE PREVENCIJA

IŽANGA

Kaip matėme, smurtą šeimoje patiriančios aukos, ypač moterys, susiduria su tokia situacija, kurioje jos jaučiasi ypatingai silpnos ir daugeliu atveju stokoja psichologinių resursų atlaikyti teismo procesus.

Teismo patalpos laikomos priešiška erdve, kurioje vartojama sunkiai suvokiama kalba ir kurioje galima sutikti su teismais susijusių asmenų (teisėjų, prokurorų, advokatų, teismo sekretorių...), aukoms darančių šaltų ir atsiribojusių žmonių įspūdį. Dauguma aukų iš teismo išeina su tokiu jausmu, kad svarbiausias dalykas yra tam tikras veikas kvalifikuoti kaip neteisėtas ir baudžiamas, o ne apsaugoti jas nuo smurtautojo, juo labiau kad laukti prieš patenkant į teismo salę dažniausiai tenka toje pačioje patalpoje kartu su agresoriumi ir jo artimaisiais. Dauguma moterų nesupranta teismo atsakymo, kuris pateikiamas ilgo ir sudėtingo proceso pabaigoje.

Tokios nusikalstamos veikos baudžiamojo proceso tikslas negali būti vien tik siekis įrodyti žmogaus kaltumą ar nekaltumą – juo taip pat aukoms turi būti skiriamos reikiamos apsaugos priemonės ir suteikiamas integruotą apsaugą turinčių asmenų statusas susiklosčius esamai situacijai.

Auka turi disponuoti tam tikromis būtinomis priemonėmis, kurios padėtų jai išverti teismo procesą, ir visa reikiama informacija, kuri leistų jai suderinti lūkesčius ir realybę. Šių moterų pažeidžiamumas sudaro palankias sąlygas antrinei viktimizacijai, visų pirma, tuomet, kai įvairaus lygio institucijų pareigūnams (policininkams, medikams, advokatams, teisėjams...) turi pakartotinai pasakoti smurtinio elgesio epizodus.

Teismo procesas turi padėti moteriai atgauti gebėjimą pačiai tvarkyti savo gyvenimą ir įgauti tvirtybės bei stiprybės.

Parodymų davimas teisme paprastai yra didelę įtampą aukai sukuriantis momentas, kadangi jai tenka prisiminti blogus išgyvenimus ir dalyvauti apklausose, kurių metu gilinamasi į skaudžius įvykius. Šiomis aplinkybėmis didelę paslaugą daro pagalbos aukoms tarnybos ir taip pat globos centrų personalas. Jei abipusį kontaktą pavyksta užmegzti greitai, tuomet iki teismo dar lieka pakankamai daug laiko padėti aukoms pasiruošti psichologiškai. Jos liudijimas turi būti kiek įmanoma išsamesnis ir logiškesnis, kadangi daugeliu atveju aukos liudijimas yra vienintelis egzistuojantis kaltinamo pobūdžio įrodymas, o jame pasitaikantys prieštaravimai gali sumažinti jo patikimumą. Todėl svarbu vengti bet kokios vizualinės konfrontacijos su agresoriumi – tam gali tikti pačioje salėje naudojamos fizinės priemonės arba galima pasinaudoti vaizdo konferencijos teikiamomis galimybėmis. Salėje esančios fizinės užtvaros ne visada izoliuoja garsą, ir jeigu auka girdi agresoriaus komentarus ar jo keliamą triukšmą, tai gali turėti įtakos jos liudijimui arba auka gali išvis nepajėgti liudyti.

Teisėjai privalo užtikrinti aukų teises ir stengtis, kad viso proceso metu su jomis būtų elgiamasi pagarbiai; aukoms suprantamu būdu jie privalo informuoti jas apie visas priemones ir veiksmus, kurių bus imtasi siekiant užtikrinti jų saugumą ir skirti atitinkamą bausmę smurtautojui.

2.- TINKAMAS ELGESYS SU AUKOMIS

2.1.- Aukų teisių apsauga teismo proceso metu

Teismai, nagrinėjantys smurto moters atžvilgiu priežastis, turi skirti ypatingą dėmesį aukos teisių apsaugai ir veiksmingai laikytis šių principų:

- Skirti aukoms efektyvų ir jų situaciją atitinkantį vaidmenį, visų procesinių veiksmų metu elgtis su jomis rodant tinkamą pagarbą jų orumui ir pripažįstant visus teisėtus jų interesus.
- Pasirūpinti, kad su ypač pažeidžiamomis aukomis būtų elgiamasi ypatingai ir tokiu būdu, kuris labiausiai atitiktų jų padėtį.
- Imtis reikiamų priemonių, kad baudžiamojo proceso metu auka būtų apklausiama tik tada, kai tai yra būtina.
- Išlaikyti tinkamą aukų apsaugos lygį, užtikrinant jų saugumą, intymumą ir vaizdinės medžiagos neplatšinimą.
- Teismo patalpose vengti aukos ir kaltinamojo kontakto, tad būtų tikslinga pasirūpinti skirtingais laukiamaisiais ir įėjimais į salę.
- Atsižvelgiant į aukų pažeidžiamumo laipsnį, pasistengti, kad viešo teismo posėdžio metu aukos galėtų liudyti kiek įmanoma didesnį privatumą užtikrinančiomis sąlygomis, nes tik tada jų liudijimas bus logiškas ir tikras. Šiuo tikslu aukai galima leisti liudyti vengiant tiesioginės konfrontacijos su smurtautoju – naudojantis vaizdo konferencijos galimybėmis, užtvaramis teismo salėje ar bet koku kitu būdu, kuris padėtų abiem išvengti vizualinio kontakto.

2.2.- Informacijos apie aukos teises ir priemones, kuriomis ji gali pasinaudoti, perteikimas asmeniškai ir suprantamu būdu

Informacija apie aukos teises turi būti suteikta iškart, forminant pareiškimą policijoje, ir vėliau, teismo institucijoje, vartojant kalbą, kuri nebūtų perkrauta juridiniais terminais, kad auka tinkamai ją suprastų. Teisėjai privalo stengtis sumažinti bendravimo sunkumus, kurie trukdytų aukai teisingai suprasti įvairius dalykus skirtinguose baudžiamojo proceso etapuose – tiek dalyvaujant jai kaip liudininkei, tiek kaip bylos šaliai procesiniuose veiksmuose. Šia informacija turi būti perteikiama:

- Galimybė būti bylos šalimi.
- Galimybė būti atstovaujamai ją ginančio advokato ar teisė būti atstovaujamai valstybės skiriamo advokato, kurio paslaugos, atsižvelgiant į jos finansinius išteklius, gali būti nemokamos.
- Informuoti, kad tuo atveju, jei ji neatvyktų į teismą, prokuroras inicijuos visas reikiamas (baudžiamąsias ir civilines) bylas pagal teismo kompetenciją.
- Galimybė, atvykus į bylos nagrinėjimą, susipažinti su bylos medžiaga ir prašyti atlikti veiksmus, kurie, jos manymu, yra reikalingi.
- Informuoti auką apie procesinę smurtautojo padėtį, visų pirma, tokią, kuri susijusi su agresoriaus įkalinimu.

2.3.- Nedelsiant duodami parodymai

Greita ir efektyvi teismo reakcija kelia aukai pasitikėjimą institucijomis, o smurtautojui leidžia suprasti, kad teismo organai duos greitą atsaką į jo smurtinį elgesį. Aukos ir agresoriaus liudijimai yra esminis formalumas, kurio pagrindu fikrinami įvykiai, dažniausiai vykstantys privačioje aplinkoje.

Normalu, kad duodamas parodymus smurtautojas gali neigti mušęs auką, tačiau pripažinti stumtelėjęs, įžeidinėjęs ir grasinęs ir, kaip visada nutinka, sakyti neturėjęs ketinimų grasinimus įvykdyti.

Aukos parodymų davimas nedelsiant yra esminis dalykas siekiant įvertinti, ar įvykiai turi reikiamų požymių, kad būtų imtasi baudžiamojo nagrinėjimo. Dažnai nutinka, kad, bėgant laikui, auka keičia parodymus ir stengiasi sušvelninti įvykius arba netgi atsiima pareiškimą.

2.4.- Integruotas žalos atlyginimas ir sveikatos atstatymas

Smurto lyties pagrindu aukų patirtą psichinę žalą svarbu įvertinti ne tik dėl to, kad būtų galima kvalifikuoti įvykdytą nusikalstamą veiką, bet ir dėl to, kad būtų sudarytas jų gydymo planas bei skirta atitinkama kompensacija.

Būtina parengti aukos psichologinės būklės ir galimų fizinių sužalojimų įvertinimo ataskaitą. Šioje ataskaitoje turėtų būti apžvelgti bent jau šie aspektai:

- Nustatyta protinė ir emocinė aukos būklė.
- Psichopatologinės būklės įvertinimas lyginant aukos buvimą jai įprastoje smurtinėje aplinkoje su įvykiais, kurie nurodyti pareiškime.
- Gydymas, reikalingas pašalinti smurtinio elgesio pasekmes.
- Gydymo laiko paskaičiavimas, kuris kaip objektyvus elementas bus naudojamas siekiant nustatyti materialinį žalos atlyginimą.

2.5.- Koordinavimas su kitomis institucijomis

Įvairių institucijų, dalyvaujančių viso baudžiamojo proceso metu, veiksmų koordinavimas sudaro pagrindą integruotai aukos apsaugai. Optimalus egzistuojančių priemonių panaudojimas užtikrina sklandų institucijų atsakymą į tokio pobūdžio nusikaltimų aukų poreikius. Pagrindiniai koordinavimo protokolų tikslai yra šie:

- Išvengti veiksmų pasikartojimo.
- Viso teismo proceso metu užtikrinti aukų teises.
- Pritaikyti paslaugas pagal konkrečius kiekvienos aukos poreikius.

Kaip pavyzdį galime nurodyti keletą tokių Ispanijoje naudojamų koordinavimo protokolų:

- Saugos pajėgų ir institucijų veiksmų bei koordinavimo su teisėtvarkos institucijomis protokolai, kuriuo užtikrinama smurto šeimoje ir smurto lyties pagrindu aukų apsauga. Patvirtintas 2005 m. birželio 28 d.
- Nacionalinių saugos pajėgų ir institucijų veiksmų koordinavimo su vietos policijos veiksmais protokolai, kuriuo užtikrinama smurto šeimoje ir smurto lyties pagrindu aukų apsauga. Patvirtintas 2006 m. kovo 13 d.
- Bendrasis sveikatos priežiūros įstaigų veiksmų protokolai smurto lyties pagrindu atvejais. Patvirtintas 2006 m. gruodžio mėn.
- Saugos pajėgų ir institucijų bei advokatų veiksmų koordinavimo protokolai smurto lyties pagrindu atvejais. Patvirtintas 2007 m. liepos 3 d.

3.- GERA PROCESINĖ PRAKTIKA

3.1.- Ikiteisminio bylos nagrinėjimo trukmė

Kai kuriais smurto lyties pagrindu atvejais ikiteisminis tyrimas nesudaro pernelyg didelių sunkumų. Taip gali nutikti dėl to, kad smurtautojas aiškiai pripažįsta įvykius, arba dėl to, kad pareiškimas buvo įformintas iškart po pirmąkart nutikusio smurtinio elgesio epizodo, tad dar nėra išsivysčiusi pernelyg stipri aukos priklausomybė nuo agresoriaus. Tinkamai atliktas psichologinės būklės įvertinimas leidžia teismo pareigūnui nustatyti aukos priklausomybės laipsnį ir jos pažeidžiamumą.

Aišku, kad labiausiai pažeidžiamos yra tos aukos, kurios ilgą laiką nuolat kentė smurtą – tiek fizinį ir psichologinį, tiek seksualinę prievartą ir agresiją.

Tokiais atvejais, kai smurtas sukėlė stiprią psichologinę priklausomybę, yra normalu, kad, net ir pateikusi pareiškimą, auka patiria emocinių prieštaravimų, kurie atsispindi logikos trūkumais jos pateiktuose parodymuose. Tokiomis aplinkybėmis skubų bylos nagrinėjimą tikslinga grąžinti atgal į ikiteisminio tyrimo stadiją, kad tyrėjas galėtų surinkti reikiamą ekspertizių medžiagą, apklausti aukos artimuosius, kaimynus, policininkus ir pan., ir objektyviai įvertinti patirtą žalą. Tokiu būdu užtrukus procesui, auka negali likti neapsaugota – nei asmeninės apsaugos, nei finansinės ir socialinės apsaugos prasmėmis. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo disponuoti tinkamomis priemonėmis, kurios prevencine tvarka leistų patenkinti aukos ir jos vaikų poreikius.

3.2.- Be reikalo pasikartojančių veikslių ir ataskaitų vengimas

Teismo institucija, nepažeisdama teisės į gynybą, turi vengti bet kokios pasikartojančios ar nereikalingos ataskaitos, susijusios su auka ir jos vaikais, kad nebūtų vilkinamas procesas ir kuriamos aukai nemalonus situacijos, kai ji dar kartą turi pasakoti apie smurto epizodus ir savo asmeninę padėtį.

Praktikoje dažnai pasitaiko, kad smurtautojo gynyba siūlo parengti aukos psichologinės būklės vertinimo ataskaitas, tuo siekdama sumenkinti jos patikimumą. Tokias ataskaitas turi būti leidžiama rengti tik išskirtiniu atveju, kai yra požymių, kad aukai išsivysčiusi kokia nors patologija. Jei nagrinėjimai nusikaltimai seksualinei laisvei, ginekologinės apžiūros ir medicininiai tyrimai turi būti atliekami koordinuotai, kad nereikėtų naujų patikrinimų.

3.3.- Kryžminiai ar abipusiai pareiškimai apie smurtą

Dažnai nutinka, kad smurtautojai pateikia pareiškimą dėl iš moters pusės patirtos agresijos ir taip teisina savo veiksmus. Tokiais atvejais tikslinga išanalizuoti patirtus sužalojimus ir surinkti pakankamai informacijos, kad būtų galima spręsti, ar sužalojimai patirti ginantis, ar ne. Mėlynė moters paakyje ir paprasčiausias įbrėžimas vyrui verčia manyti, kad vyras buvo sužalotas moteriai ginantis nuo patiriamo smurto.

Kartais būna, kad vyras pateikia pareiškimą po to, kai jį pateikia moteris, ir tai reiškia, kad ikiteisminį tyrimą atliks dvi skirtingos teismo institucijos. Šiais ir aukščiau paminėtais atvejais bylą privalo tirti tik viena teismo institucija, o jei egzistuoja specializuoti smurto prieš moteris atvejus nagrinėjantys teismai, abu pareiškimus turėtų analizuoti būtent jie.

3.4.- Aukos nukreipimas į pagalbos tarnybas atleidimo smurtautojui atveju

Smurtas lyties pagrindu yra sudėtingas dalykas, tad aukos ne visada trokšta inicijuoti teismo procesą, ir kartais jos taiso ar atsiima pareiškimą. Šiais atvejais rizikos laipsnis tik padidėja, nes auka grįžta į smurto ratą, o smurtautojui leidžiama suprasti, kad jis ir vėl galės kontroliuoti jos gyvenimą. Todėl svarbu, kad aukos galimybės pasinaudoti įvairiomis tiek psichologinės, tiek socialinės pagalbos priemonėmis nebūtų siejamos nei su baudžiamojo proceso pradžia, nei su jo pabaiga.

3.5.- Grafiko pritaikymas prie teismo posėdžių skaičiaus siekiant išvengti vilkinimo

Smurto šeimoje atvejais tinkamai sudarytas šaukimų į teismą grafikas turi įtakos teismo paslaugomis besinaudojančių asmenų pasitenkinimo laipsniui.

3.6.- Vaikų lankymo grafikas

Taip pat dažnai nutinka, kad agresorius, norėdamas ir toliau smurtauti prieš auką, naudojami jūdvių vaikais. Susiklosčius ypač konfliktinėms situacijoms, beveik galima užtikrinti, kad nepilnamečiai tapo tiesioginiais šeimos branduolyje patirto teroro liudininkais, tad jiems gali pasireikšti tokios fizinės ir psichologinės reakcijos, kurias būtina tinkamai gydyti. Šio gydymo pagrindu turi būti atlikti tam tikri veiksmai, kurie leistų nuspręsti, ar nepilnamečiams tikslinga bendrauti su abiem tėvais.

Jei yra sudaromi specialūs lankymo grafikai, teisėjas privalo numatyti reikiamą mechanizmą, kad nepilnamečiai būtų paimami ir grąžinami nerizikuojant aukos saugumu ar nepažeidžiant paskirtų nesiartinimo priemonių – tai gali būti atliekama tarpininkaujant trečiam asmeniui ar tam skirtose oficialiose įstaigose.

3.7.- Pagrindiniai teismo veiksmų principai susidūrus su smurto lyties pagrindu atveju

- Lygybė kaip pamatinis teisinės sistemos principas.
- Įstatymų interpretavimas iš lyties perspektyvos.
- Ne seksistinės kalbos vartojimas.

4.- PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

4.1.- Specialių teismų, nagrinėjančių smurto lyties pagrindu atvejus, steigimas

Ypatingos aplinkybės, kuriomis vyksta smurtas šeimoje ir konkrečiai smurtas lyties pagrindu, sudaro prielaidas atsirasti specialiams teismams, kurie būtų kompetentingi spręsti visus klausimus, išskylančius moteriai nusprendus forminti pareiškimą.

Teisėjas, kuriam pavedamos šio tipo bylos, turės spręsti klausimus dėl asmeninio aukos saugumo, o taip pat tokius svarbius klausimus, kaip laikino šeimos būsto suteikimas, nepilnamečių vaikų globos ir priežiūros nustatymas bei pašalpų jiems išlaikyti skyrimas.

Aukai reikia, kad šie klausimai būtų sprendžiami skubos tvarka, be to, jie jai yra gyvybiškai svarbūs, nes tik nuo to priklauso jos galimybė išlaikyti orumo vertą gyvenimo kokybę, kol vyks teismo procesas.

Teisėjas, besispecializuojantis smurto prieš moterį srityje, privalo disponuoti visais reikiama įrankiais, kurie leistų jam imtis skubių veiksmų aukščiau aprašytiems aukoms patiriamiems trūkumams sušvelninti. Šios skubiai skiriamos priemonės yra esminės, kai susiduriama su nelygybe, kurią sukelia smurtas lyties pagrindu.

4.2.- Prevencinės priemonės

Egzistuojant gausybei teisės aktų, kurių galutinis adresatas yra nusikaltėlis, šiomis skubos tvarka skiriamomis priemonėmis suteikiama neatidėliotina ir greita pagalba nukentėjusiajam, nusikalstamos veikos aukai, kuri ilgą laiką baudžiamojoje teisėje buvo pamiršta. Čia kalbama apie ypatingą prevenciją, kuri nukreipta į konkretų žmogų (auką) siekiant apsaugoti jį nuo naujų nusikalstamų veiksmų; prevencija gali

apimti ir civilinio pobūdžio priemonės, tokiu būdu sukuriant integruotos apsaugos tinklą smurto lyties pagrindu atvejais. Baudžiamojo proceso metu apsaugos priemonės turi būti suprantamos kaip aukos apsaugos instrumentas, o ne kaip proceso galutinio rezultato apsauga, kuri tokiu atveju technine prasme galėtų būti laikoma laikinosiomis priemonėmis.

Šio pobūdžio priemonėms skirti turi būti tam tikros prielaidos:

- Pareiškime nurodyti įvykiai turi nusikaltimo požymių.
- Šiuos nusikalstamus veiksmus galima įvykdė asmuo, kuriam priemonės turės įtakos.
- Įvykdytas nusikaltimas žmogaus gyvybei, fiziniam ar moraliniam integralumui, seksualinei laisvei arba ypač pažeidžiamų žmonių, kurie išvardinti žemiau, laisvei ir saugumui:
 - Moteris, kuri yra sutuoktinė, partnerė ar turinti panašų statusą, net jei ryšys su agresoriumi yra nutrūkęs ir ji nebegyvena kartu su juo.
 - Šeimos branduolį sudarantys vaikai, kurie gyvena kartu su agresoriumi.
 - Senyvo amžiaus žmonės ir psichinę negalią turintys asmenys, kurie gyvena kartu su agresoriumi.
 - Bet kuris kitas šeimos branduolį sudarantis asmuo, kuris gyvena kartu su agresoriumi ir dėl specifinių asmeninių aplinkybių yra ypatingai pažeidžiamas.

4.2.1.- Baudžiamojo pobūdžio priemonės

Baudžiamojo pobūdžio priemonės turi būti orientuotos į aukos apsaugą, kai yra pakankamai požymių, kad aukai iškilusi grėsmė. Jas, nors ir ne išskirtiniu būdu, tikslinga taikyti tada, kai fiksuojami įvykiai, susiję su smurtu šeimoje ir, visų pirma, smurtu lyties pagrindu. Kad jos būtų efektyvios, turi egzistuoti galimybė skirti jas suinteresuotos šalies prašymu ar teismo institucijos reikalavimu, o jų taikymo trukmė turi apimti tiek laiko, kiek reikia įvertinti aukai iškilusios rizikos laipsnį ir pokytį, tačiau bet kokių atveju – iki kol teismas priims galutinį sprendimą. Šių priemonių turinys gali būti toks:

- Draudimas gyventi tam tikroje vietoje (miesto mikrorajone, rajone, apskrityje...).
- Draudimas lankytis tam tikrose vietose (aukos namuose, darbovietėje, bet kurioje kitoje aukos lankomoje vietoje).
- Draudimas artintis prie aukos per tam tikrą atstumą.
- Draudimas bendrauti su auka bet kokiomis priemonėmis (telefonu, laiškais, elektroniniu paštu, per trečius asmenis...).
- Agresoriaus turimų ginklų (visų pirma, šaunamųjų) paėmimas.

Šių teismo institucijos skirtų priemonių nesilaikymas traktuojamas kaip baudžiamasis nusizengimas teisingumui, tad atsiranda galimybė taikyti tokias priemones, kurios dar labiau suvaržytų agresoriaus judėjimo laisvę.

4.2.2.- Civilinio pobūdžio priemonės

Tai yra tipiškos civiliniuose procesuose taikomos priemonės, kurių galima prašyti ir baudžiamajame procese, inicijuotame dėl smurto šeimoje ar smurto lyties pagrindu. Priešingai nei aukščiau paminėtas priemonės, jas skiria teisėjas suinteresuotos pusės – aukos, jos teisėto atstovo ar prokuroro, jei yra nepilnamečių ar neįgalių asmenų, – prašymu. Šios priemonės skiriamos ribotam laikui, jos netenka galios pasibaigus terminui ar netgi anksčiau, jei šeimos bylų teismas priima atitinkamą sprendimą. Priemonės, kurias galima prašyti skirti, yra šios:

- Teisės uzufrukto pagrindu naudotis šeimos būstu nustatymas.
- Vaikų globos ir priežiūros, lankymo, bendravimo ir buvimo su jais grafiko sudarymas.
- Pašalpos ir kompensacijos už maisto produktus.
- Jei yra nepilnamečių vaikų – bet kokia kita priemonė, kuri padėtų atitolinti nepilnamečių nuo pavojaus ar leistų jam išvengti žalos.

5.- SMURTAS ŠEIMOJE IR (ARBA) LYTIES PAGRINDU KAIP NUSIKALTIMAS PATS SAVAIME

Socialinės smurto lyties pagrindu pasekmės turi būti perkeliamos ir į baudžiamąją sritį. Baudžiamasis atsakas už tokius veiksmus privalo būti nukreiptas į tuos asmenis, kurie padaro daugiausiai žalos, kadangi ši problematika yra susijusi su pagrindinėmis žmogaus teisėmis, pvz., žmonių laisve. Taigi, nepamirštant, kad bet kokio socialinio ir moralinio atsako atveju žmogaus elgesys gali būti ir žeminantis, ir garbingas, baudžiamojo pobūdžio įstatymais reikia detalizuoti, koks elgesys bus reglamentuojamas ir kokios bus normų pažeidimo pasekmės. Didžiausio socialinio atkirčio nusipelno smurtiniai veiksmai prieš moterį poros ar panašiuose santykiuose ar netgi tada, kai tas jausminis ryšys yra nutrūkęs, nes, smurtui vykstant pačioje intymiausioje aplinkoje, auka tampa visiškai neapsaugota ir pažeidžiama, todėl toks elgesys turi sulaukti baudžiamojo atsako.

Taigi, kai smurtas lyties pagrindu yra nukreiptas į esamą ar buvusią sutuoktinę arba gyvenimo partnerę, turi būti baudžiamas bet koks elgesys, kuriuo siekiama priversti moterį paklusti vyro valiai. Baudžiamojo pobūdžio teisės aktai turi ginti nuo tokio paties elgesio, jei jis nukreiptas į vienoje šeimoje gyvenančius vaikus, tėvus ir senelius, brolius, seseris ar kitus ypač pažeidžiamus asmenis (turinčius fizinę ar psichinę negalią).

Smurtinis elgesys šeimoje laikomas specifiniu nusikaltimu, tačiau dėl to negalima nepaisyti ir kitų su juo susijusių nusikalstamų veiksmų, kuriuos patiria tie patys žmonės. Taigi už grasinimus, prievartą, įžeidinėjimus, patyčias, sužalojimus ir seksualinę prievartą ar agresiją, kuri naudojama ankstesnėje pastraipoje aprašytomis aplinkybėmis, turi būti skiriamos sugriežtintos bausmės.

Visos teisinės priemonės ir įstatymų pakeitimai, kuriais siekiama pažaboti smurtą prieš moteris ir labiausiai pažeidžiamus asmenis, gyvenančius toje pačioje šeimoje, leidžia suprasti vieną aiškų dalyką: *„smurtas šeimoje ir smurtas lyties pagrindu nėra asmeninis reikalas – jis turi įtakos visai visuomenei, todėl nebus toleruojamas“*.

5.1.- Pavyzdys: kvalifikavimas pagal Ispanijos Baudžiamąjį kodeksą

153 straipsnis (atsitiktinis smurtinis elgesys)

1. Tas, kas bet koku būdu ar veiksmu padaro kitam žmogui psichinę žalą ar kitokį sužalojimą, kurie šiame kodekse nėra aprašyti kaip nusikaltimas, arba suduoda kitam žmogui smūgį ar smurtauja veiksmais nesukeldamas sužalojimų, o smurtą patiriantis asmuo yra esama ar buvusi sutuoktinė arba moteris, kuri yra ar buvo susijusi su juo panašiais jausminiais ryšiais, net jei ir negyvena ar negyveno kartu, arba ypatingai pažeidžiamas asmuo, gyvenantis kartu su smurtautoju, yra baudžiamas įkalinimu nuo šešių mėnesių iki vienerių metų arba visuomenei naudingais darbais nuo trisdešimt vienos iki aštuoniasdešimties dienų ir bet koku atveju teisės turėti ir nešioti ginklą atėmimu nuo vienerių metų ir vienos dienos iki trejų metų, o taip pat, jei teisėjas ar teismas taip nusprendžia nepilnamečio ar neįgalaus asmens interesų labui, – tėvų valdžios, globos, slaugos, priežiūros ar prieglobsčio apribojimu iki penkerių metų.

2. Jei ankstesniame punkte numatyto nusikaltimo auka yra kuris nors iš asmenų, paminėtų 173.2 straipsnyje, išskyrus asmenis, išvardintus aukščiau esančiame šio straipsnio punkte, smurtautojas baudžiamas įkalinimu nuo trijų mėnesių iki vienerių metų arba visuomenei naudingais darbais nuo trisdešimt vienos iki aštuoniasdešimties dienų ir bet koku atveju teisės turėti ir nešioti ginklą atėmimu nuo vienerių metų ir vienos dienos iki trejų metų, o taip pat, jei teisėjas ar teismas taip nusprendžia nepilnamečio ar neįgalaus asmens interesų labui, – tėvų valdžios, globos, slaugos, priežiūros ar prieglobsčio apribojimu nuo šešių mėnesių iki trejų metų.

3. 1 ir 2 punktuose numatytų bausmių terminai skaičiuojami nuo pusės link aukštesnės ribos, kai nusikaltimas įvykdomas nepilnamečių akivaizdoje arba panaudojant ginklą, arba įvykdomas bendrame būste ar aukos namuose, arba, vykdant nusikaltimą, nesilaikoma kurios nors iš 48-ajame šio Kodekso straipsnyje numatytų bausmių, arba pažeidžiama prevencinė ar panašaus pobūdžio apsaugos priemonė.

4. Nepaisant ankstesniuose punktuose išdėstytų nuostatų, teisėjas ar teismas, atsižvelgdamas į asmeninę smurtautojo padėtį ir smurtinio akto įvykdymo aplinkybes bei visa tai atitinkamai motyvuodamas nuosprendyje, gali skirti švelnesnę bausmę.

173 straipsnis (nuolatinis smurtinis elgesys)

1. Tas, kas savo elgesiu žemina kitą žmogų, stipriai pakenkdamas dvasiniam jo integralumui, yra baudžiamas įkalinimu nuo šeskių mėnesių iki dvejų metų.

2. Tas, kuris nuolat naudoja fizinį ar psichinį smurtą prieš savo esamą ar buvusį sutuoktinį arba prieš asmenį, su kuriuo jį sieja ar siejo panašūs jausminiai ryšiai, net jei ir negyvena ar negyveno kartu, arba prieš savo, sutuoktinio ar gyvenimo partnerio vaikus ir anūkus ar tėvus ir senelius, prieš brolius ir seseris, kuriuos sieja kraujo, įvaikinimo ar kitokios giminytės ryšys, arba prieš nepilnamečius ar kartu gyvenančius neįgalius asmenis arba asmenis, kuriems paskirta faktinė sutuoktinio ar gyvenimo partnerio tėvų valdžia, globa, slauga, prieglobstis ar priežiūra, arba prieš asmenį, kuris bet kokio kito ryšio pagrindu yra integruotas į jo šeimyninio gyvenimo branduolį, o taip pat prieš asmenis, kuriems dėl ypatingo pažeidžiamumo yra skirta globa ar priežiūra ir jie gyvena valstybiniuose ar privačiuose globos centruose, yra baudžiamas įkalinimu nuo šešių mėnesių iki trejų metų, teisės turėti ir nešioti ginklą atėmimu nuo dvejų iki penkerių metų ir, jei teisėjas ar teismas taip nusprendžia nepilnamečio

ar neįgalaus asmens interesų labui, – tėvų valdžios, globos, slaugos, priežiūros ar prieglobsčio apribojimu nuo vienerių iki penkerių metų, neatmetant bausmių skyrimo už tuos nusikaltimus ar nusizengimus, į kuriuos buvo kvalifikuota fizinio ar psichinio smurto veika.

Bausmių terminai skaičiuojami nuo pusės link aukštesnės ribos, kai kuris nors ar kurie nors smurto veiksmai įvykdomi nepilnamečių akivaizdoje arba panaudojant ginklą, arba įvykdomi bendrame būste ar aukos namuose, arba smurtaujant nesilaikoma kurios nors iš 48-ajame šio Kodekso straipsnyje numatytų bausmių, arba pažeidžiama prevencinė arba panašaus pobūdžio apsaugos ar draudimo priemonė.

3. Siekiant įvertinti, ar ankstesniame punkte paminėtas smurtinis elgesys yra nuolatinis, turi būti atsižvelgiama į užfiksuotų smurto veiksmų skaičių, o taip pat į jų pasikartojimo dažnumą, nepriklausomai nuo to, ar smurtą patyrė ta pati, ar skirtingos šiame straipsnyje nurodytos aukos, ir neatsižvelgiant į tai, ar dėl smurtinių veiksmų anksčiau jau buvo keltos bylos.

6.- EUROPOS DIREKTYVOS IR REKOMENDACIJOS, NUKREIPTOS PRIEŠ SMURTĄ ŠEIMOJE IR (ARBA) LYTIES PAGRINDU

Europos Sąjungos iniciatyva buvo priimtos įvairios priemonės, užtikrinančios smurto prieš moteris prevenciją ir išgyvendinimą. Šis impulsas, pasiektas skirtingų Europos institucijų pastangomis, daugelyje valstybių narių paskatino kurti veiksmų planus ir tvirtinti įstatymų pakeitimus, kurie padėtų kovoti prieš smurtą lyties pagrindu ir pagerintų aukoms teikiamos pagalbos kokybę.

Tarp pagrindinių teisės aktų, kurie pagrįsti aukščiau nurodytomis gairėmis, galime paminėti šiuos:

- Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2002)5 valstybėms narėms dėl moterų apsaugos nuo smurto. (2002-04-30)
- Europos Tarybos konvencija dėl kovos su prekyba žmonėmis (Varšuva, 2005-05-16)
- Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2007)17 valstybėms narėms dėl moterų ir vyrų lygybės standartų ir mechanizmų.
- Europos Tarybos konvencija dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos. (2007-10-25)
- 2010-09-21 d. Komisijos pateikta 2010-2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategija.
- Europos Parlamento rezoliucija 2010/2209 dėl naujos ES kovos su smurtu prieš moteris politikos programos prioritetų ir metmenų. (2011-04-05).
- Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulas, 2011-05-11).
- 2011 m. gruodžio 13 d. direktyva 2011/99/ES dėl Europos apsaugos orderio.
- 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai. Numatomos aiškios priemonės,

kuriomis siekiama išvengti tiek smurto šeimoje ir smurto lyties pagrindu aukų, tiek apskritai nusikaltimų aukų antrinės viktimizacijos.

Apžvelgsime kai kuriuos paskutinių trijų paminėtų teisės aktų aspektus, kadangi aktai priimti visai neseniai ir juose išdėstyti svarbūs dalykai.

6.1.- Stambulo konvencija (2011-05-11)

Ja apibrėžiamos ir kriminalizuojamos įvairios smurto prieš moteris formos, tokios kaip priverstinė santuoka, moters lytinių organų žalojimas, seksualinis persekiojimas ar fizinis ir psichologinis smurtas prieš moteris.

Ja nustatomas specialus stebėsenos mechanizmas, užtikrinantis veiksmingą konvencijos nuostatų taikymą konvenciją pasirašiusiose šalyse ir leidžiantis steigti nepriklausomą ekspertų grupę (GREVIO), kuri stebėtų, ar konvenciją pasirašiusios šalys laikosi įsipareigojimų, ir teiktų joms rekomendacijas.

Ja numatomas profesionalų apmokymas dirbti su aukomis ir nusikaltimų autoriais, o tai būtų veiksminga tokių smurto veiksmų prevencijos ir nustatymo priemonė. Profesinis apmokymas sudaro sąlygas keisti perspektyvą, sumažinti atstumą tarp profesionalų ir aukų bei išvengti antrinės viktimizacijos.

Šiuo teisės aktu konvenciją pasirašiusios šalys įpareigojamos priimti tokius įstatymus ar kitas reikiamas priemones, kurios leistų kurti atitinkamus teisėjų, prokurorų, policijos, socialinių darbuotojų, vietos valdžios institucijų ir nevyriausybinių organizacijų veiksmų koordinavimo ir bendradarbiavimo mechanizmus, užtikrinančius apsaugos ir pagalbos aukoms teikimą.

Ja pabrėžiama, kaip yra svarbu atsižvelgti į visas aukos aplinkos sąlygas, socialines realijas ir specifinius jos poreikius, nes tik taip su jomis dirbantys profesionalai galės priimti tinkamus sprendimus ir sumažinti pakartotinės viktimizacijos pavojų.

Konvencijoje taip pat numatyta, kad integruota aukos apsauga neturi priklausyti nei nuo jos valios, nei nuo jos noro ar nenoro imtis teisinių veiksmų arba liudyti prieš nusikaltimo autorių; rekomenduojama iš principo persekioti tam tikrus nusikalstamų veiksmų tipus.

Konvencijoje nurodyta, kad tiek tyrimo stadijoje, tiek vykstant teisminiam nagrinėjimui būtina imtis tam tikrų priemonių, kurios padėtų liudyti sutikusioms moterims ir jų artimiesiems išvengti bauginimų, keršto ir pakartotinės viktimizacijos.

6.2.- 2011 m. gruodžio 13 d. direktyva 2011/99/ES dėl Europos apsaugos orderio

Ne vėliau kaip iki 2015 m. sausio 11 d. Europos Sąjungos valstybės narės privalės priimti visus reikiamus teisės aktus, reglamentus ir administracinio pobūdžio potvarkius, kad būtų įgyvendintos šioje direktyvoje išdėstytos nuostatos.

Ja siekiama užtikrinti, kad apsauga, skirta fiziniam asmeniui vienoje valstybėje narėje, galėtų bet kokioje kitoje valstybėje narėje, į kurią asmuo ruošiasi persikelti ar persikėlė gyventi. Taip Sąjungos piliečiams užtikrinama legali galimybė pasinaudoti savo teise laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje.

Europos apsaugos orderiu nustatomos normos, leidžiančios valstybės narės teismo institucijai paskirti asmeniui apsaugos priemonę nuo nusikalstamų veiksmų, kurie gali kelti pavojų jo gyvybei, fiziniam ar psichologiniam integralumui ir orumui, asmeninei laisvei ar seksualiniam integralumui, ir išduoti Europos apsaugos orderį, kuris įpareigotų kitos valstybės narės kompetentingą instituciją užtikrinti apsaugą jos teritorijoje pagal orderį išdavusios šalies nacionalinės teisės nuostatas. Apsaugos priemonę bus galima taikyti

dar net nepriėmus galutinio sprendimo, patvirtinančio nusikaltimo įvykdymą, apsauga galės būti skiriama ir aukos artimiesiems.

6.3.- 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES

Ji pagrįsta baudžiamojo atstatomojo teisingumo modeliu, o nusikaltimo auka užima centrinę poziciją baudžiamajame procese. Procesinę teisę būtina pritaikyti prie šios naujos krypties, o valstybės narės privalo perkelti šią direktyvą į savo nacionalinę teisę per artimiausius trejus metus.

Ja reikalaujama, kad su aukomis iki baudžiamojo proceso, jo metu ar jam pasibaigus turėsiantys dirbti profesionalai (policininkai, ekspertai, teisingumo administracijos darbuotojai, teisėjai, prokurorai ar advokatai) būtų specialiai apmokyti atitinkamai bendrauti ir suprasti jos padėtį ir tokiu būdu išvengti antrinės viktimizacijos situacijų.

Tuo pačiu reikalaujama saugoti nusikaltimų aukas tiek nuo antrinės viktimizacijos, tiek nuo bauginimų ir keršto. Joms turi būti suteikta tinkama pagalba, palengvinanti atsigavimo procesą, ir galimybė pasinaudoti teisingumu.

Direktyvoje numatytos specifinės priemonės, kurios turi būti skiriamos tam tikriems asmenims (tarp jų – nepilnamečiams, neįgaliesiems ar asmenims, nesuprantantiems baudžiamajame procese vartojamos kalbos) ar aukoms, nukentėjusioms nuo tam tikrų nusikaltimų, tokių kaip terorizmas, organizuotas nusikalstamumas, prekyba žmonėmis, smurtas lyties pagrindu, smurtas asmeniniuose santykiuose ir kitų; direktyvoje taip pat nurodytos įvairios aukų teisės, kurias teisėjai privalo saugoti, tokiu būdu užtikrindami veiksmingą teisinę apsaugą, kurią jiems pavesta vykdyti.

BIBLIOGRAFINĖ RODYKLĖ

- Teismo veiksmų, kurių turi būti imamasi smurto lyties pagrindu atvejais, kriterijų vadovas.
- Pagrindinis Civilinės gvardijos veiksmų smurto lyties pagrindu atvejais gidas.
- Policijos intervencijos smurto lyties pagrindu atvejais geros praktikos vadovas, Valensijos vietos policija (HERA projektas).
- Pagrindinis Valensijos vietos policijos GAMA grupės darbo su aukomis, nukentėjusiomis nuo smurto lyties pagrindu, gidas.
- Smurto lyties pagrindu vadovas (ICEBERG projektas).
- Smurto lyties pagrindu teisinių aspektų pagrindinis vadovas.
- Kiti straipsniai ir rekomendacijos dėl antrinės viktimizacijos.
- Smurtą lyties pagrindu reglamentuojantys Ispanijos įstatymai.
 - 2004 m. gruodžio 28 d. bazinis įstatymas Nr. 1/2004 dėl integruotos apsaugos priemonių, nukreiptų prieš smurtą lyties pagrindu.
 - 2012 m. lapkričio 23 d. integruotas įstatymas Nr. 7/2012 dėl smurto prieš moterį Valensijos autonominėje bendruomenėje.

PRIEDAI

DARBAS GRUPĖJE (1 DIENA)

TEMA: motyvai, dėl kurių smurto lyties pagrindu auka nepraneša policijai apie smurtinį elgesį arba atsisako tęsti procesą, nors prieš tai ir buvo pateikusi pareiškimą.

DARBO GRUPIŲ SUDARYMAS.- Grupės sudaro ne mažiau kaip 6 ir ne daugiau kaip 8 įvairioms institucijoms atstovaujantys pareigūnai (policininkai, prokurorai, teisėjai ir kt.). Paskiriamas grupės vadovas, kuris salei pristatys darbą.

DARBO STRUKTŪRA.- Išvardinti ne mažiau kaip 3 priežastis, kurios lemia aukos pasyvumą smurtinio elgesio atžvilgiu.

Bazinė struktūra:

- 1.- Motyvo apibūdinimas.
- 2.- Dabartinė situacija: kaip šiuo metu sprendžiama problema.
- 3.- Pasiūlymai pagerinti situaciją: kaip galėtume paskatinti aukos elgesio pokyčius.

Įvairūs veikimo būdai, priklausantys nuo:

- 1.- Psichologinių aukos motyvų (jausmai, baimė, viltys, kad viskas pasikeis).
- 2.- Socialinių motyvų (šeimos reikalai, finansinė būklė, socialinio statuso pasikeitimas ir kt.).
- 3.- Išoriniai motyvai (nepasitikėjimas institucijomis, išteklių trūkumas, pernelyg ilgas konflikto sprendimo laikas ir kt.).

DARBUI ATLIKTI SKIRIAMAS LAIKAS: 1 val. 20 min.

MAKSIMALUS DARBO PRISTATYMO LAIKAS: 10 minučių kiekvienai grupei. Pristatymo metu grupei galima užduoti klausimus ir patikslinti neaiškumus.

DARBAS GRUPĖJE (2 DIENA)

TEMA: paskirtų nurodymų nepaisymas.

TARIAMA SITUACIJA: apsaugos grupės (GAMA) agentas išsiaiškina, kad agresorius ir auka vėl gyvena kartu, nepaisydami jiems paskirto nesiartinimo ir apsaugos orderio. Liudininkai informuoja apie naujus agresijos epizodus.

DARBO STRUKTŪRA:

- 1.- Veikimas ir patikrinimas
 - GAMA agentas
 - Auka / agresorius
 - Įsikišimas su esamais liudininkais
 - Pranešimas teismo institucijai
- 2.- Teismo paskirtų priemonių rūšys
- 3.- Nukreipimas į kitas institucijas
 - Socialines tarnybas
 - Kitas policijos grupes

DARBUI ATLIKTI SKIRIAMAS LAIKAS: 1 val. 00 min.

MAKSIMALUS DARBO PRISTATYMO LAIKAS: 10 minučių kiekvienai grupei. Pristatymo metu grupei galima užduoti klausimus ir patikslinti neaiškumus.

DARBAS GRUPĖJE (3 DIENA)

TEMA: intervencija siekiant padėti moteriai, kuri nuolat kentė savo partnerio agresiją, grasinimus ir įžeidinėjimus. Nustatyti, kuriais intervencijos proceso momentais susidaro antrinės viktimizacijos situacijos, ir pasiūlyti priemones, pakeitimus ar naujas paslaugas, kurios padėtų sumažinti šią viktimizaciją.

TARIAMA SITUACIJA: policija gauna pranešimą, kad savo bute šaukia ir rėkia moteris, kurią prieš tai mušė ir įžeidinėjo jos partneris. Tai yra 35 metų moteris, turinti du 7 ir 12 metų amžiaus nepilnamečius vaikus, kurie, kaip girdėti, irgi verkia ir šaukia. Tariamasis agresorius yra 37 metų vyras, vaikų tėvas, kuris jau 15 metų gyvena kartu su ką tik smurtą patyrusia moterimi. Moteris nesmarkiai sužalota – jai apdraskytas veidas ir matyti kraujosrūva akyje, be to, suplėšyti jos drabužiai. Vaikai nepatyrė fizinio smurto, bet matė agresijos priepuolius, ir dabar slepiasi už stalo, verkia ir nenori iš ten išlįsti.

DARBO GRUPIŲ FORMAVIMAS.- Grupės sudaro ne mažiau kaip 6 ir ne daugiau kaip 8 įvairioms institucijoms atstovaujantys pareigūnai (policininkai, prokurorai, teisėjai ir kt.). Prie grupių prisijungia pagalbą teikiančios socialinės darbuotojos. Kiekvienoje grupėje paskiriamas jos vadovas, kuris salei pristatys darbą.

DARBO STRUKTŪRA.- Darbas skirstomas į šias dalis:

Pirmoji fazė.- Policijos intervencija

1. Pirmoji intervencija namuose, kur yra visi šeimos nariai (auka-agresorius-nepilnamečiai vaikai).
2. Veiksmai agresoriaus atžvilgiu (jo sulaikymas ar nesulaikymas, jis pasilieka ar nepasilieka namuose ir kt.).
3. Veiksmai aukos ir nepilnamečių vaikų atžvilgiu (medicininė pagalba, aukos pareiškimas, kokioje institucijoje ir kokie policijos pareigūnai ją išklauso ir kt.).
4. Vėlesnė pagalba ir integruotos pagalbos tarnybos, į kurias ji nukreipiama (socialinė, psichologinė, finansinė pagalba, palydėjimas ir kt.).
5.

Antroji fazė.- Teismo intervencija

1. Laikinosios apsaugos priemonės (prevencinės priemonės, kurias galima skirti ikiteisminio tyrimo metu).
2. Priemonės, leidžiančios išvengti aukos ir agresoriaus susitikimo teismo patalpose.
3. Priemonės, leidžiančios išvengti agresoriaus ar jo artimųjų įtakos aukai duodant parodymus teismo salėje.
4. Informacijos ir konsultacijų teikimas iki proceso, proceso metu ir jam pasibaigus.
5. Galimybė skirti civilinio pobūdžio priemones (maitinimo pašalpa, šeimos būsto skyrimas, vizitų grafikas).
6. Priemonės, skiriamos aukai apsaugoti (technologinės priemonės, kontroliuojančios atstumą tarp aukos ir agresoriaus, agresoriui taikomi specifiniai draudimai ir kt.).
7. Smurtautojų rehabilitacijos programos.
8.

Trečioji fazė.- Specialios apsaugos grupės intervencija

1. Apsaugos priemonių stebėseną.
2. Nukreipimas į socialinės pagalbos tarnybas.
3. Budėjimas ir lydėjimas.
4. Agresoriaus judėjimo kontrolė.
5. Teismo institucijai teikiamų ataskaitų pobūdis ir dažnumas.
6.

Ketvirtoji fazė.- Socialinės apsaugos tarnybos

1. Psichologinė pagalba (aukai ir nepilnamečiams).
2. Finansinės pagalbos rūšys (neatidėliotina pagalba ir pagalba, skatinanti įsijungti į visuomenę).
3. Savigarbos ugdymo ir apmokymų programos.
4. Įsidarbinimo programos.
5. Prieglaudos centrai ar globos namai.
6. Nepilnamečių priėmimas į mokyklą.
7.

Bazinė struktūra:

1. Intervencijos apibūdinimas.
2. Dabartinė situacija: šiuo metu taikoma intervencijos metodologija.
3. Pasiūlymai pagerinti situaciją: ką būtų galima pakeisti, sukurti ar pagerinti, kad išvengtume antrinės viktimizacijos.

Būtiniausi dalykai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį darbo metu:

1. Teisinės galimybės skirti aukai pirminę apsaugą.
2. Policijos, teismo ir socialinės pagalbos institucijų patalpų pobūdis.
3. Įvairių sričių pareigūnų, dirbančių šiuo klausimu, apmokymas.
4. Realios galimybės bendrauti skirtingoms tarnyboms ir koordinuoti jų veiksmus.
5. Pagalbos aukai ir jos būklės atstatymo programos.

DARBUI ATLIKTI SKIRIAMAS LAIKAS: 1 val. 30 min.

MAKSIMALUS DARBO PRISTATYMO LAIKAS: 15 minučių kiekvienai grupei. Pristatymo metu grupei galima užduoti klausimus ir patikslinti neaiškumus.